

Ljubljanski

ZVON.

LETO
IV.

ZVEZEK
5.

1884.

Vsebina 5. zvezka:

	Str.
1. A. A. P.: Sonet	257
2. Gorázd: Vesni. Pesen	257
3. Dr. I. Tavčar: Mrtva srca. Povest (Dalje)	258
4. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih. 20	269
5. E. Lah: Zemljepisne črtice. II. Dolina.	276
6. S. Rutar: Akvileja	281
7. K. Glaser: Početki slovničarskega delovanja v Indih	286
8. G. Križnik: Narodne stvari. V. Oče in njegovi trije sinovi	290
VI. Trije kmetje	291
9. A. Funtek: Srcé — mrtvaški list. Pesen	292
10. Svoimir: Rósa. Pesen	292
11. J. Stritar: Oče za sina. Povest	293
12. K. Štrekelj: Novejši pisatelji ruski. II. Turgénev. (Dalje)	297
13. Književna poročila:	
VIII. Fr. Wiesthaler: Slovensko - protestantske	
pesmarice	304
IX. S. R.: Zgodovina farã ljubljanske škofije I.	307
14. D. Fajgelj: Nove muzikalije. III—IV.	309
15. A. Kragelj: K Miklošičevim spisom	310
16. Slovenski glasnik	313

Urednikova listnica: Gg. Dolžakov: Hvala! Ne morem porabiti. — Žarkomil: Ni še zrelo! — A. K. v Škocijanu: Dokler uredništvu ne pošljete spisa, ne more reči, ga li vzprejme v list ali ne. — G. Kr. v M. Oprostite; počasi porabim vse. — J. F. na D. Ker se mi zdi, da je „Zvon“ o tej stvari letos že dovolj pisal, ne zamerite, ako Vašega spisa ne natisnem, posebno za tega delj ne, ker bi vzbudil nove ugovore. — Mnogi gospodje nas povprašujejo, če bi „Zvon“ natisnil kaj narodnih pesnij, pripovedek in drugih narodnih stvari. Odgovarjamo, da radi vzprejemamo take stvari v naš list, a samo tedaj, kadar nam kaj prostora prebiva, kajti „Zvonu“ je v prvi vrsti skrbeti za drugačno berilo. — A. A. v R. Kdor črk ne pozna, ne more brati, in kdor ne ve, kaj je pevska mera, ne pesnij zlagati. — Fr. L. v V. L. Najprej slovnico, potem poetiko! — Fr. Š. na V. Ne morem ustreči Vaši želji, da bi Vaše pesni javno kritikoval. Mislim, da bi tak pouk nikogar ne zanimal in Vam ničesar ne koristil. Poeta nascitur! — S - r. Dve do tri, vse ostale so nerabne, zaradi nedovršene oblike; kajti goré: deklé; tjã; srcã; ti; veni; sem; vsem; tém; nem; vsi; mi; enkrat; nãd; nem; uprem.; nazaj; vekomaj i. t. d. niso rime. Ali niste nikoli brali, kaj je Stritar pisal o takih stvareh? — Boleslav: Ako so bile Vaše pesni že tu in tam tiskane; nikar ne mislite, da ste za tega delj že pesnik. —

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji:

Janko Kersnik, Fr. Levec, Jos. Stritar, dr. Ivan Tavčar.

LETO IV.

V LJUBLJANI, 1. MAJA 1884.

ŠTEV. 5.

S o n e t.

Ko prvič videl tebe sem, devica,
Zagledal v tvoje se oči sem krasne,
V njih ideal sem videl sreče jasne,
Bil sužen tvoj sem, moja ti kraljica.

Podoba tvoja, mlada tvoja lica
Ljubezni vnela niso same časne,
Vse veke tá mi v srci ne ugasne,
Na veke ljubil bom te, krasotica.

Obupne misli so mi vse minile,
Skeleče rane vse se zacelile,
Kar tebe jaz spoznal sem, dekle moje;

Veselje rajsko zdaj mi v prsih klije,
Vzpomladno solnce v mojem srci sije:
Vse tó je čudotvorno delo tvoje.

A. A. P.

V e s n i.

ozdravljam te, vesna, iz srca globín,
Tolažbo po zemlji troséča,
Budilka življenju planín in dolín,
K veselju, radósti vabéča!

Poslancev brez broja tvoj sveti prihod
Že s cvetjem in petjem oznanja,
In s petjem in cvetjem slavi se tvoj gód,
Vstajénje od smrtnega spanja! . . .

Kaj čuda priróde tá praznični dán,
Kaj tó, če se zemlja pomlaja!
Da národ, da národ ubít, pokopán
Iz gróba stoletnega vstaja! —

Gorázd.

17

Mrtva srca.

Povest.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

Deseto poglavje.

Naš maček je ljub'co imel.

S. Jenko.

Na vrtu v lopi je sedela domača gospodična Meta in oddaljena sorodnica, gospodična Amalija Murnova. Kartali sta. Ž njima je igral notar Sodar in lasje so mu dišali po mazilih vsega sveta. Pri strani je še sedela domača gospá ter opazovala igro. Tik nje pa je slonel Filip Tekstor ter zrl skozi okno na cvetoči vrt. Malo se je govorilo. Samó mladi notar je sedaj in sedaj izpregovoril ter gonil enakomerno: „Prosim, gospodična! dajte, gospodična! vi pričenjate, gospodična, ako ste tako dobri!“ in tako dalje.

Po peščeni poti prideta Bogomir Lesovėj in doktor Zima.

„Kdo bode tu v lopi?“ vpraša Bogomir svojega spremljevalca, da se je vsaj kaj govorilo.

„Kdo? Oj, le počakajte! Predstavim Vas, na mojo vero, takoj Vas predstavim!“

Stopita v lopo. Hišna gospa je takoj opazila novega gosta.

„Kako me veseli, gospod Lesovėj, da tudi nas vender jedenkrat obiščete! In tu je moja hči Meta in tu —!“

Hotela mu je predstaviti gospodično Amalijo Murnovo! A doktor Zima je bil tudi vstopil. Pri tacih prilikah je navadno s svojimi podplati drsal po tleh, kakor bi se drsal po ledu. Tako se tudi tedaj pridrše do gospodične Amalije Murnove.

„Gospodična Amalija!“ reče (in prikloni se nekako takisto, kakor bi se priklonil cerkveni stolp, ako bi se mogel), „gospodična Amalija, v pokorščini Vam tu predstavljam gospoda Bogomira Lesovėja!“

Bogomir hitro pristopi. Nesreča je hotela, da je ravno tedaj pred gospodično Amalijo sedel njen ljubljenec, maček Amor, ter si lizal svojo nožico. Dolgi in lepo pisani rep pa je bil položil čez tla. Na ta rep položi Bogomir Lesovėj težko svojo nogo. Zver potisne od bolečine ne-

je od jeze krčil svoje pesti. Gospá Helena je tolažila in posredovala, a notar se ne dá potolažiti.

Nastal je mučen prizor.

Zdajci vzklikne hišna gospá: „Tu prihaja Ana, mlajša moja, gospod Lesovój!“

In kakor pride blagodejen dež na razsušene livade, tako je sedaj gospodična Ana olehčala mali družbi neprijetni položaj, katerega so bile ustvarile besede Filipove. Pred pragom je obstala. Solnce je zahajalo tedaj in v zlatu se je žarilo večerno nebo. Ko je tako pred pragom stala, plamtela jej je v ozadji večerna zarja ter z rumenim svitom obdajala mehko in nežno dekletovo postavo!

„Vidite, gospod Lesovój, tu je moja Ana!“ pravi gospá ponosno. Bogomir se lehkodušno obrne. Tedaj pa zre v mili in zarudeli obrazek, ki je od prvega hipa, ko ga je bil ugledal pod senčnatim kostanjem, kraljeval v njegovem srci! —

Jednajsto poglavje.

In mein gar zu dunkles Leben
Strahlte einst ein süßes Bild.
H. Heine.

Bogomir vstane. Kri mu polje v obraz, a hipoma je zopet bled kakor sveča. Hči je Ernesta Malca! Ta misel mu kakor blisk prešine trpečo dušo. Ta stvarca, podobna dihu mlade vzpomladi, katero si je v svojih sanjah in sanjarijah obdajal z romantičnim svitom, ta stvarca je hči človeka, jedinega človeka, ki ga je Bogomir na svetu sovražil! Bil je to grozen prevrat, toliko groznejši, ker je prišel čisto nepričakovano! Kaj bode sedaj? Kakor črn prepad se je odpirala pred koprnečim duhom prihodnost! Tema se mu je napravljala pred pogledom, in potno mu je postalo čelo. Niti pogledati si ne upa dekleta, ki je bilo med tem vstopilo. Gospá Helena opazi izpremembo, ki jo je gost kazal v svojem vedenji.

„Kaj Vam je, gospod Lesovój?“ vpraša skrbno.

„Nič, prav nič, gospá!“ In obriše si potno čelo.

Tedaj pa se oglasi gospodična Meta:

„Jaz pa vém, mama, kaj je gospodu Lesovéju. Danes se z Ano ne vidita prvič! In to ga je osupnilo, ali ne, gospod Lesovój? Skoraj bi rekla, da smo stari znanci!“

„Kako to?“ začudi se gospá. Tudi beležnik Sodar izrazi svoje začudenje. Gospodična Meta prične razpletati dolgo pripoved, kako sta se sestri napotili v višavske gozde kostanj pobirat. Dobro sta vedeli, kako

vestno čuva kostanj stari Jarnej. Izposodita si torej kmetško obleko pri Mici, dekli. Miha, hlapec, pa je moral na Višavo. Šel je tam mimo ter je dejal Jarneju: tu doli ob dolgi poti kradeta dve kostanj! Oni dve pa sta komaj pričakovali starega čuvaja, in radovedni sta bili, kako se bode vedel, kadar ji spozna. A vso to krasno šalo preprečil je Lesovėj, ki je prišel namesto starega Jarneja!

„In kaj je bilo potem?“ vpraša beležnik radovedno.

„Ušli sva mu,“ pravi Meta, „vsaj jaz sem pobegnila, kakor strela, in kakor vidite, še danes me ni spoznal!“

„In gospodična Ana? Poglejte, kako je sumnjivo rudeča!“

Tu se beležnik glasno zasmeje. Pri vsakdanjem mišljenji imel je tudi vsakdanje vedenje in isto tako govoric!

„Tudi jaz sem mu ušla!“ vzdihne Ana sramežljivo in obrazek se jej razžari čez in čez do rumenih las.

„Aha!“ zastoka Sodar.

Kakor v sanjah je čul Bogomir dolgo pripoved in razgovor za njo. Neprestano je premišljeval, kaj mu je sedaj početi? Časih se je ozrl od strani na dekleta, na njene zlate lase, in dozdevala se mu je krasnejša od vzpomladanskega dneva, ki ima pisano svoje cvetje in solnčne svoje žarke. Tedaj je vedel za gotovo, da jo ljubi, a vedel je tudi, da je skoraj ljubiti ne sme, ker je hči človeka, ki je nekdanj pokončal vso srečo očetu njegovemu. Morda ga o n a ne ljubi? Tu je bila rešilna misel! Kaj je on dekletu? Saj je še skoraj otrok! Če bi zvedel resnico o tem, potem bi jo laže pozabil. Pozabiti jo! Kako se mu je duša stiskala v bolečinah, ko je to mislil! In pri tem se je spominal še živeje, kako mu je v dolgi zimi sladki spomin nánjo razsvetljeval dušo, in s kako srečnim srcem se je vzpomladi povračal v Lukovec, da bi jo zopet videl in zvedel, kdo je! In sedaj je hči sovražnika njegovega! Pozabiti jo mora! V spomin se mu nehoté vsilijo krasni Heinejevi verzi:

„In mein gar zu dunkles Leben
Strahlte einst ein süßes Bild;
Nun das süsse Bild erblichen,
Bin ich gänzlich nachtumbhüllt.“

Zopet se ga polasti nova misel! Kaj, ko bi usoda hotela po tej poti sprijazniti sovražne elemente, po tej poti pokončati nekdanjo nesrečo ter jo nadomestiti z novo, sladko srečo? A vsakako mora z dekletom govoriti! Položaj se mora razjasniti na jedno ali drugo stran, hitro razjasniti!

Na dvorišči pred Nižavo so se poslávljali gostje. Ana je ostala pri strani. Bogomir pristopi k njej in jej podá roko:

„Gospodična Ana,“ reče jej tiho, da je čula samó ona, „jutri popoldné ob štirih bodem pri „prepadu“ in pričakoval bodem Vas!“

Ničesar mu ne odgovori. Roka, katero je bil prijel pri slovesu, trese se jej in krasno svoje oko upre vánj. Bilo je to pohlevno, pro-seče in milo oko! A ničesar mu ni odgovorila.

„In Vi, sestrična Ana, bodele li prišli?“

Skoraj ponosno jej izpusti roko. Bogomir se poslovi pri vseh ter krene po znani stezi v gozd. Noč se je bila napravila v tem in tu pod vejevjem je skoraj po polnem temno. Čuti ni glasu in nočni mir kraljuje po gaji. Na nebu pa se hipoma prikaže svetla luna in zvezda se utrinja pri zvezdi!

Bogomir dospè na mesto, kjer leži sredi gozda mala tratina. Lunini žarki padajo svetlo na ta prostorček ter obsevajo suho, temnorujavo travo. Sredi te tratine je ležalo posekano deblo, črno in trohnelo. Na njem sedi Filip Tekstor. Z rokama si je bil zakril lice in čelo; čez roki pa mu padajo v neredu črni dolgi lasje! V samoti je sam tu sedel. Po dalnjem gozdu pa vlada nočna tišina! Filip stiska krčevito dlani k obrazu, sedaj in sedaj mu zatrepetá telo in začuje se bolešno ječanje. Solze je pretakal, solze iz trpečega srca!

Bogomir tiho pristopi. Oni ga ne čuje.

„Gospod Tekstor!“ pokliče ga sočutno. Filip dvigne glavo.

„Kdo je? Vi ste, Lesovój?“

Ni mu bilo všeč, da sta se sešla na tem mestu.

„Videli ste me v slabem trenutku,“ izpregovori ostro, „in sedaj bodele menili, da imam žensko srce, ki se pri vsaki priliki v solzah topi.“

Vstane, a takoj zopet sede na deblo.

„Dejal sem Vam nekdaj, da sem list, ki je padel z veje ter potem umira pod njo. Sedite k meni, če Vas je volja poslušati moje besede. Videli ste, da sem solze pretakal, a sedaj se Vam moram nekoliko opravičiti!“

Bogomir sede tik njega.

„Kaj menite,“ prične zopet, „ali ima list, ki mrje pod vejo, ki v tožni jeseni na mokrih tleh pričakuje zimskih, njemu smrtonosnih viharjev, zimskih zametov, kateri ga bodo umorili, ali ima takšen list zavest, kako uboga in kako zapuščena stvar je vender? Ločen od matere svoje, redilne veje, in okrog njega polno bratov, ki so mu jih pokončale zime poprejšnje, ki mu torej jasno oznanjujejo njegovo usodo! Ubogi list! In če ima zavest o vsem tem, ubogi list! — Jaz sem takšen list, in jasno imam zavest, da umiram, da sem na večno odločen od veje, brez katere živeti ne morem!“

„Če me sedaj vprašate, kje sem se porodil, Vam komaj povedati morem. K popolni zavesti svojega življenja sem prišel tu na Nižavi. A že moja otročja leta so mi kakor megleni jesenski dnevi, katerih se nerad spominam. Toliko vém za trdno, da nikdar nisem imel človeka, ki bi me bil ljubil. Ko sem imel kacic deset let, dejal mi je nekoga dné Viktor Malec: Kaj boš ti, ki še očeta nimaš! Bilo je to vzpomladanskega dné in pri mizi smo sedeli, in Viktorju je ravno tedaj sedla na čelo črna muha. Spominam se tega dné, kakor bi danes bilo, in dobro se tudi spominam, kako se je vse smijalo bistrumnim besedam mladega sinčka. Ali od tedaj sovražim tega človeka, a časih se čudim sam sebi, da ga še nisem zadavil do sedaj! Njegove besede pa so ležale potem kakor teman oblak na življenji mojem in kakor črna senca se je vedno za mano plazilo vprašanje: kaj boš ti, ki še očeta nimaš! Postal sem bojzljiv, kakor zajec, ogibal se vsaki družbi, in premišljeval in premišljeval, kako je mogoče, da jaz jedini po svetu tavam brez očeta! To so bili časi! Nekdaj sem se prebudil! To je bilo takrat, ko se mi je v gimnaziji odprlo zlato polje domovinske ljubezni! Saj jih poznate tiste sladke trenutke! Človeku je, kakor da se je prebudil iz dolzega, dolzega spanja! Tedaj se mu pové, da ima domovino, malo, zapuščeno in tlačeno domovino! Pové se mu, da jo smé, da jo mora iz vsega svojega srca ljubiti! In kako se to mehko, mlado srce oklene te domovine, in vse misli so jej posvečene! Res, gospod Lesovój, sladka je vsaka prva ljubezen, ali najsladkejša, najsrečnejša je tista prva, komaj vzbujena, mlada ljubezen do domovine! Ob jednom se vzbudi v našem srci tisto poetično, prekipeče sovraštvo do naših tlačiteljev. Kako znajo mlada srca sovražiti! Res je, da se potem okruši to sovraštvo in da človek, stopivši v življenje, marsikaj z drugimi očmi opazuje, nego li poprej v prvi mladosti!“

„Mi, gospod Lesovój, smo pri sedanji vzgoji — Nemci s slovanskim mesom! Naša beseda je slovanska, ali nje pomen je — nemšk! Naše mišljenje je nemško, če tudi menimo, da je slovansko! In jaz sam, kakor me vidite sedaj pred seboj, nemška fraza sem, ki je postala meso v slovenski obliki! Naše vedenje, naša svojstva, naša znanost, vse je nemško, in čutimo se, kakor v tuji obleki, ki nam je na vseh mestih predolga in preširoka! Hotel sem slovanske vzgoje, ali dati mi je niso hoteli! Vzorna želja mi je bila, iti na slovansko univerzo, ali v Krakovo, ali v Varšavo, ali v sveto Moskvo! Tedaj pa je posegel moj varuh, gospod Ernest Malec, v življenje moje in hotel, da bi se drgnil tudi jaz po oglaženem tlaku, ter šel, ali v Gradec, ali na Dunaj, kjer se deli kruh nemške olike! Postavil sem se mu po robu in pobegnil od doma, a

kakor hododelnika so me pripodili semkaj nazaj. Končno mi je izginila vztrajnost, povesele so se mi peroti in sedaj sem kakor vulkan, ki je izbljuval iz sebe vse ognjene moči! Kmalu je oživila vera, da nisem pri pravi pameti in vsak hlapec je imel pravico zasmehovati mene. A nihče me ni zasmehoval bolj nego hišni sin Viktor, in vse se je smijalo in bilo zadovoljno!“

„Tolažil sem se, da postanem zakonito polnoleten, in da postanem tedaj tudi gospodar svojemu imetju. In tedaj sem hotel v kraje svete in blage, kjer teče vir neskajljenega slovanstva! Postal sem polnoleten! Takrat pa so dejali, da sem fantast, in da bi ne vedel s svojim denarjem pošteno gospodariti — podaljšali so za tega delj na vse večne čase varuštvo nad menoj ter mi pokončali vse, vse upe!“

Umolkne in zopet prične tihotno ječati. Potem pa zašepeta: „Končno pa me je udarila še ta nesreča. Ali kaj Vam hočem govoriti o tem. Presmešno je tudi!“

Ko dvigne obraz, opazi Bogomir v luninem svitu, da se je bila razprostrla ognjena rudečica po bledem tem obrazu, kakor bi se Filip Tekstor sramoval samega sebe. Bogomir se spomni tedaj gospodične Mete in njenega čestilca, beležnika Sodarja, in skoraj je vedel, o kaki nesreči je hotel govoriti prijatelj!

„Resnice Vam nisem govoril, gospod Lesovėj,“ prične oni na novo z zamolklim glasom, „resnice Vam nisem govoril, trdeč, da me v življenji ni ljubil nikdo! Kakor v sanjah se je še spominam nje, ki je nekdanj sijala s solncem milobe svoje v moje ubogo življenje, ki me je nosila na rokah, ki sem jej bil vse, in ki je potem izginila od mene, kakor izgine vila sredi noči z luninim svitom! Morala je to ženska biti, kakor boginja, in čista kakor angelj božji! Sedaj še mi noč in noč počiva v sanjah trudna glava na rahlih njenih prsah in sladka njena usta mi govore tolažbo in ljubim jo goreče, iskreno! In kako bi je ne ljubil, saj je bila vendar rodna mati moja! Kje bi bil že, če bi ne imel spominov nánjo!“

Razširi se mu vtis sreče po bledem lici, potem pa vstane ter vzklikne navdušeno:

„Vi imate srce, gospod Lesovėj, in za tega delj hočem Vam odkriti svoje svetišče, da bode te tudi Vi gledali zorni nje obraz! Umrla je že davno, in še sedaj jo vidim blede na mrtvaškem odru. A v mojem srci še vedno živi in bode vedno živela! Bila je lepa kakor boginja, in čista kakor angelj božji!“

Iz vleče zlat medalijon nekje izmed obleke ter ga odpre.

„To je vse, kar mi je ostalo po njej! In če bi oni vedeli, vzeli bi mi tudi ta zaklad. Pogledite, ali ni to utelešena poezija, ali ni kakor oblaček, ki v solnčnem blesku plava po jasnem obnebj!“

Bogomir Lesovėj pristopi. V luninem svitu pa jasno spozna drobni obrazek — svoje matere, kakor ga je kazala podoba na steni! —

Dvanajsto poglavje.

Ljubezen je bila, ljubezen še bo,
Ko tebe in mene na svetu ne bo.
Národna pesen.

Mnogo se je že pisalo o ženskem srci. Izvrstni pesniki so to srce primerjali vrtu, polnemu pisanega cvetja, ali pa zlati posodi, nasuti z biseri, ali pa morju, zeleno-modremu, kateremu se v prečistem dnu šopirijo rudeči biserji in mnogobojne trave. Imenitno je vprašanje, ali so te primere opravičene, ali ne? Mi pa tega vprašanja ne bomo razpravljali. Ako je žensko srce vrt poln cvetja, resnica je pa tudi, da se tam med cvetjem in dišavo vije dostikrat kača, ali bolj galantno rečeno, kačica, vitka in mrzla! In ako je to srce posoda, nasuta z biserji in dragimi kameni, zopet je pa resnično, da se med temi dragotinami nahajajo tudi ponarejene, samo oko slepeče dragocenosti! In ako je konečno to srce čisto, mirno morje, vender je pa tudi istina, da priplava tu sem med morske bisere in pisane trave marsikatera hudobna riba ter iz te krasote, iz varnega in skritega zatišja, preži na nedolžni svoj plen!

Ali Ana Malčeva je imela še dobro, čisto in neskaljeno srce, katero je bilo polno tiste vzvišene deviške samozavesti. V prvem trenutku, ko se je bila po Bogomirovih besedah zavedla, vzkipela jej je duša in razburila se jej mirna vršina mladega srca.

Potem pa je še dolgo premišljevala te besede.

Kako vedenje je to bilo? Vedenje Bogomira Lesovėja se ni dalo opravičiti, ne z moralčnega, ne s stališča ženske vrednosti. Pri prepadu bode! Bodi! Kaj nje to skrbi? Kaj jej hoče? To bode jutri čakal, sedeč na tisti leseni klopi! In prevzetno srce njegovo se bode od bolečine in razdraženega ponosa stiskalo, ker nje ne bode! In še prosil ni, kar zapovedal jej je! Meni nič, tebi nič zapovedal! In s tistimi očmi gledal — — — ali oči ima v resnici lepe, in visok je, tako visok, da bi jo moral privzdigniti, ako bi se mu hotela okrog vrata okleniti — — — Tu pa je stopila naša Ana hipoma na prepovedano stezo. A s silo je otrsela take misli z male glavice, s srdom, tako, da je bila prepričana, da se jej oči v sovražnem svitu blesketajo. (Tega

opaziti pa ni bilo moči, ker je bilo temno, in ti, bralec dragi, ugameš takoj, da se je ta razprava v mislih vršila po noči, v postelji.) —

Taka hudobija! Njej kaj tacega prisojevati! Da bi prišla, in sama prišla! Čemu? Saj si nimata ničesa povedati! In kaj bi se govorilo, ako bi ju kdo videl? Tam okoli časih pase domači pastir, in ta bi lahko vse videl! Ko bi jo privzdignil, ko bi se mu ravno hotela okrog vrata — — — In zopet je bila tu ista misel! A zopet je morala s silo iz vroče glavice, katero je tedaj gospodična Ana stiskala v belo blazino.

Ne bode prišla, ne! ne! tisočkrat ne! In sklonila se je kvišku in podprla glavo z roko ter zrla v temo, rujavo temo. In pred dušo jej stopi živa podoba. V duhu je pri „prepadu“, v katerem pada nižavski potok šumeč čez pečine, naravnost v reko, mimo Grčave tekočo. Tik prepada na leseni klopi pa sedi Bogomir Lesovėj, in grozno zre in od srda stiska pesti, časih pa gotovo, brez dvoma gotovo, malo zakolne! — A nje ni, prav resnično je ni! V temno noč bode čakal, čakal brez vspeha! —

Potem pa jej je glavica padla na mehko vzglavje, in iz mislij se jej je hipoma izbrisala zanimiva podoba. Predno pa je naša Ana zaspala, čulo se je v sobi kakor ihtenje, . . . jok. Kako je to prišlo, ne vemo. Čemu bi se bila tudi jokala? Saj je tako gotovo vedela, da jutri ne bode prišla k prepadu.

Solnce je bilo skoro zatonilo. Kostanjevi gozdi so se pripravljali k počitku in potihnili je sapa, katera je med dnevom šumela po njih vejevji.

Gospodična Ana se je bila izmuznila z Nižave. Hotela je biti sama. Na večer je tako prijazen sprehod v pomirjenih gozdih!

K njemu ni hotela, se vé, da ne! Ali videti ga, od strani ga videti kopernečega in njenega prihoda brez vspeha pričakujočega — to bi bila radost!

Prav tiho izgine v gozd in koraka pod širokimi kostanji. A ne po prostorni poti, Bog varuj! temveč po stranski stezi, o kateri óni gotovo še vedel ni!

Pred malo dnevi je bil dež pomočil pota v gozdu. Še so tu in tam stale mlakuže, in naša gospodična je morala sedaj pa sedaj nekoliko privzdigniti dolgo obleko, da se je koketno prikazala drobna nožica. Ali tu v samoti ni bilo rahlega, z idejami salonskimi napolnjenega srca, da bi bilo občudovalo to krasno delce stvaritve!

Vender tu je moral takoj biti prepad! Že se je čulo šumenje potokovo iz globokega jarka. Še malo korakov — in videti se je morala klop, in na njej — tisti koperneči človek! Hotela je prav varno pristopiti in izza skritega drevesa ozreti se proti njemu! Samó jeden pogled! Potem pa kot blisk od tod!

„Ana!“

Glas, s katerim je te besede izpregovoril, bil je mehak, iz srca kipeč. Gospodično pa pretrese strah. Kri jej zatopi lice in ne dá se popisati srd njenega srca. To je bila strašna nesramnost, da ni pričakoval nje na klopi, nje, ki ni hotela priti, temveč le iz zatišja — —

A sedaj je ta hudobni človek stal tik nje! Izza drevesa je bil stopil, da sama ni vedela kdaj!

Ravno pri njej na levo je vodila steza v gozd. In glejte, še pogledala ga ni, ampak plaho je zbežala po tej stezi v temni gozd!

Strah je bil preobdal dekleta. Vse moči njene duše so se uprle, uprle proti njemu, ki jo je videl v takem položaji.

Dalje in dalje hiti! Trnje ob stezi jej trga nežno obleko. Ali ona tega ne čuti in ne opazi, da se je mrak ulegal med grmičevja, in da so se pričele že nočne sence razprostirati pod košatimi vejami. Morala mu je uiti! Ali nesrečna usoda! Steza jo pripelje do precěj širokega jarka. Deževje ga je bilo izkopalo v teku časov, globoko izkopalo. Ozka, samó pastirjem služčca, in nekdanj obe strani vežóca brvica, ležala je sedaj globoko v prepadu. Zadnja ploha jo je bila odplavila. Na levi in desni tik steze pa se širi gosto trnje, da ni moči preriti teh sečij. Med vejami so se bile naredile že tako čudne teme, da Ana že pri goli misli skoprni, da bi tu tam iskala zavetja.

Ubogo dekle je v grozni stiski. Napósled se pa skloni tik debla na mehki mah, da bi ga počakala. In čemu bi se tudi bala? Moral jo bode pustiti pri miru, da odide domóv po poti, po kateri je prišla.

Njen pregnanalec pa je prihajal počasi za njo. Poznal je kraj, in dobro vedel, da se mu krasni plen ujame v samó sebi nastavljeno mrežo.

Kakor je upal, tako se je zgodilo. Boječe dekle se končno stisne k staremu deblu, ki je z mahom obrasteno razprostiralo veje nad njim. Njena bela obleka, in pa še bolj beli vrat se črtata od temnega mraka. Gozdni ponočni duh pa je napolnjeval prostor na okrog.

Ali vsa srčnost se je bila raztopila v njeni duši. Z rokama si je zakrila obrazek in skoraj udano pričakovala njega. Nočna, pogozdna tihoča je bila prišla tudi v njeno srce, in ko je tako tu slonela, bilo je skoraj — strah!

Kar se začujejo njegovi koraki! Še bolj krepko si zatisne oči. Prijazno ne bode vzprejet, ta človek, kateri jo je sam, jedino on sam vrgel v tak položaj!

„Ana!“ izpregovori in zdajci obstoji pred njo. In mehko prime njene ročice, da bi jih odpravil od razburjenega lica. To se mu sicer posreči. Ali ko hoče privzdigniti tudi glavico, da bi jej zrl naravnost v obrazek, to se mu ne posreči. Srdito, prav gotovo srdito obrne pogled od njega ter zre proti sencam v logu, kakor bi jej te dokaj prijetnejše bile od njegovega obraza!

Oni je držal njeni roki. In ko le neče razburjenega obličja obrniti proti njemu in ko čuti, da se jej treseta ti ročici in da pričinja jokati, reče dobrovoljno:

„Ana!“

In potem privzdigne to drobno osebo k sebi, položi jej glavico na svojo ramo, položi prav rahlo, takisto, kakor se vzame otrok v naročje ter se mu položi glavica na ramo.

Nekaj časa je sicer skrivala, sramežljivo skrivala razburjeno lice, ali viri nam pripovedujejo, da se je potem, ko jo je nosil po slabi stezi in jej rahlo govoril sladke in mehke besede, bila kmalu umirila, ter se mu oklenila okrog vrata, naslonila se z drobno glavico na njegovo ramo, zatisnila si oči, in poslušala, kar jej je govoril.

Viri nam še pripovedujejo, da se je Ana udala, prav čisto udala v svojo usodo! In ko je prišel Bogomir Lesovój na mesto, kjer so veje globoko visele na stezo, tako globoko, da je moral ukloniti svojo glavo, poljubil je pri tem vroče dekletovo lice. Ana pa se je bila že tako zelo udala svoji usodi, da je tudi tedaj ostala mirna. In ako nam viri govoré resnico, oklenila je bele roke še tesneje okrog njega!

Pri prepadu stopita skoraj tik roba ter zreta v dolino, tja na belopenečo reko, ki je drevila globoko pod njima valove svoje. Bila sta srečna. In v tisočeri radosti koperní dekile po njegovih poljubih! Tudi tu — zunaj seče — napravljala se je skoraj noč. V dolu, v Rakovci pa zapoje tedaj zvonovi in možnarji pokajo.

„K jutranji birmi je došel knezoškof,“ pravi Ana, „in njemu zvoné!“

„Veselo zvonjenje,“ odgovori Bogomir, „in misliva si tedaj, da tudi najini ljubezni zvoné, Ana, tudi najini ljubezni!“

(Dalje prihodnjič.)

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal Janez Trdina.

20. Zagovorniki.

(Dalje.)

Podgorski možje so se zbirali na pogovore in dogovore navadno v vinskem hramu svojega prvaka, gostoljubnega Šmona. Na teh shodih jim je tekla beseda dostikrat o Škratu, ugibalo se je dovolj, kaj bi jim bilo storiti, da bi se ga iznebili. Ali pravega pomočka ni znal nihče svetovati. Šmon je bil v gospodarskih in občinskih rečeh dober zvedenec, o vojskovanji s peklenskimi duhovi pa ni imel nikakega pojma. Priznal je sam, da za ta posel ne najde pametne misli, ko bi se tudi stokrat na glavo postavil. Niti njegovi prijatelji niso mogli ničesa izmodrovati, kar bi bilo vredno zboru povedati, da si so bili med njimi najodličnejši podgorski razumniki: Lenart, Ponomár, Tolkan, Kozoglav. Suhi Lenart je slúl za prvega lovca na vsem Dolenjskem, brez uradnega dovoljenja je ustrelil in pojedel več zajcev, kljunačev in srn nego vsi podgorski graščaki skupaj, pa se je znal tako spretno umikati, da ga niso nikoli zasačili v grehu. Bogatin Ponomár je bil pred petnajstimi leti še mesarski hlapec, razven nekaj malega starih cap, ni imel nič svojega na sebi in v žepu ne groša. Butilo mu je v glavo, pa je začel zahajati sam Bog vé po kakih opravkih v Zagreb, Reko, Trst in čez tri leta si je sezidal lepo hišo z izslikanimi izbami in gosposkim pohištvom. Zdaj bi si kupil lahko pol Podgorja, več nego sto gospodarjev je pri njem zadolženih. Tolkan zná sveto pismo starega in novega zakona bolje nego vsi ljubljanski bogoslovci; slavno je premagal patra Šišmana, ki se je začel pred ljudmi z njim pričkati, da bi ga osramotil. Ljuti mešetar Kozoglav pa je bil junak vseh junakov. Bal se ni ne biriča ne hudiča. Za stavo je spal tri noči na pokopališči. Copernice je izbijal iz oblakov s krepelci, proti gorjanskemu Škratu pa je bil, to je večkrat sam potrdil, tako slab kakor Brlizgarjeva Meta, ki je dopolnila lansko jesen devet in devetdeset let. Neki Firbas, ki je bil bolj pritiklina Šmonova nego sam svoj gospodar, domislil se je, da bi bilo morda najpametneje poklicati zopet duhovščino na pomoč, ki je Hudobca jedenkrat že pregnala. Ali zbor mu ni pri-trdil, ker bi se dan denašnji težko dobil tak svetnik, kakor je bil tisti šentjarnejski kapelan. Imel je samó jeden greh, izmaknil je sosedovim jajce, menda kak píruh. Za tako smet dá lahko odvezo vsak pastir, in vender še njemu ni hotel Škrat príceej pobegniti. Tako je modroval

Šmon in za njim tudi drugi možje. Po naključji je prišel v zbor pobožni trgovec Gazvoda, ki je skupljeval v Podgorji suhe slive in ježice. Zapazivši, kaj tišči podgorske poštenjake, stopil je med nje in začel govoriti z živo in iskreno besedo tako-le: Častiti možje! kaj nič ne veste, kako čudno se nam razodeva Bog v ribniškem okraji? Tja, tja se napotite! Od tam Vam bo došla gotovo pomoč, po drugod je boste zaman iskali. Na Gori, uro od Sódražice prikazala se je zamaknena devica, ime jej je Lenčika. Godé se z njo taka čuda, kakor se beró o svetem Francíšku in o drugih velikih svetnikih. Ker sem šel zaradi nje že dvakrat sam na Goro in vé m tudi, kaj govore o njej drugi ljudje, ki jo poznajo, razložil Vam bodem to preimenitno reč na tanko po svoji vesti; ne zamolčal, ne dodal ne bom besedice. Prvo in pglavitno čudo je to, da dobi Lenčika vsak petek Kristove rane na čelu, rokah, nogah in na levi stráni života, tamo, kjer je bil Krist preboden s sulico. Videl sem, da se jej je naredila na čelu drobna, rudeča pičica, kakor bi jo bolha ugriznila. Kmalu se je pokazala cela vrsta takih pičic in iz vseh je jela curljati kri, kakor Kristu na križi izpod trnjeve krone. Dobre priče so mi povedale, da za hojo ne potrebuje Lenčika nič zemlje. Če hoče, stoji in gré kakor angeli, ne dotikaje se tal. Še bolj gotovo pa je, da ne potrebuje ne jedi ne pijače. S stropa jej prileti vsak dan po jedenkrat neka j rumenega — sveta hostija. Ta hostija je ves njen živež. Ponujali so jej najslastnejše pečenke in potice, pa jih ni marala niti pokusiti. Gospóda so trdili, da se pase skrivaj, ko je nihče ne vidi. Dali so jo zakleniti in straže so pazile po dnevu in po noči, da ni mogel nihče priti do nje in jej prinesiti kako hrano. Tako je bila zaprta celih dvanajst dnij. Ko so jo izpustili, bila je zdrava, krepka in sita kakor zmerom. Zdaj se je gosposka uverila, da živi res ob sami hostiji in od takrat se ni več usodila delati jej nadleže in neprilike. Lenčiki je dal Bog tudi dar prerokovanja. Bridko je žalovala, da bo moral papež Pij IX. zapustiti Rim. Gospodje so se jej smijali, češ, njemu ni sila, saj ga nihče ne podi. Ali še tisto leto je prišlo poročilo, da je pobegnil iz Rima, ker se je bila pridervila tja silna vojska framazunov — tistih ljudij, ki bi radi krščansko vero zatrli. Prejšnji čas je Lenčika vse vedela, kdo je v nebesih ali v peklu, koga Bog ljubi ali sovraži, kateri duhoven mu mašuje po volji, kateri ne. Neki deklici je povedala, da je njen oče pogubljen. Revico je tako pretreslo, da se jej je zmešalo. Ko je višja duhovščina to čula, šla je précej k Lenčiki in jej vzela nevarno vednost. Drugi pa pravijo, da jej vednosti niso mogli vzeti, ampak da so jej samó prepovedali, take skrivnosti priobčevati drugim ljudem. Ob ónem svetu ne govori

zdaj nič več, pozemelske tajnosti pa odkriva prav na tanko. Ali ni čudno, da ugane vse, kar se o njej menijo. Nekoliko Topličanov napotilo se je do nje iz same radovednosti in hudobnosti, da bi jo skušali. Spotoma so se jej smijali in kvasili: Baba je baba. Avši se blede, bedaki pa vpijejo, da je zamaknena. O, saj pa nas ne bo ujela. Kdo bo verjel, da ima Bog baš Ribničane tako rad, da bi jim poslal svetnico in prerokinjo! Ta govorica ni nič družega nego nova ribniška burka. Ko so ti Topličani pred Lenčiko stopili, dejala jim je, predno so jo še utegnili pozdraviti: Če se avši blede, kaj hodite vánjo zijat in pobirat ribniške burke. Mar bi doma ostali in delali, da bi zaslužili kak krajcar za hrano in obleko svojih lačnih in razcapanih bab in otrok. — Čudno prevzame človeka, ki jo vidi, kadar se zamika. Njenemu duhu se odpró zaporedoma nebesa, peklo in vice. Ko gleda nebo, začne se preprijazno smehljati, obraz se jej zasveti, kakor bi ga zarja obsijala in po hiši se razširi neskončno prijeten duh, kakor bi prinesel kdo polno košaro zlahtnih šipkov, vijolic in drugih lepo dišečih cvetic. Če se zamakne v peklo, izpreletavata jej obličje strah in groza, grlo jej obupno ječi, život se trese in trepetá, po hiši pa strašansko zasmrdi, kakor da bi bila prišla kuga vánjo. Kadar se nahaja v vicah, kaže jej obraz neizmerno žalost, oči jej solze zalivajo in usta žebrajo pobožno molitev za odrešenje ubogih duš. Jedenkrat sem jo videl tudi jaz zamakneno. Takrat je morala biti baš v peklu, kajti pri njej je tako smrdelo, kakor da bi bili iz sto svinjakov kidali gnoj. Ker je Lenčikina svetost že po vsem svetu razglašena, hodijo k njej iz bližnjih in dalnjih krajev, kakor na najbolj slovečo božjo pot. Videl sem na Gori ljudi vsakega stanu in naroda: grofe, mestne gospé, tržaške trgovce; dva bogatina sta jo prišla gledat celó iz Amerike; kranjskih in hrvatskih kmetov pa je bilo toliko, da niso mogli tisti dan vsi na vrsto priti. Mene je najbolj gnalo zvedeti, kaj pravijo o tej reči duhovniki. Kar sem slišal in sam zapazil, ti gospodje do zdaj svoje prave misli nečejo očitno povedati. Med kapelani je baje dosti nevernih Tomažev, kar mi se zdi jako čudno. V samostanu so o Lenčikini svetosti vsi uverjeni, razven dveh ali treh najbolj učenih. Tisti pater, ki se je rodil v naših hribih, pridigal je na cerkvenem shodu, kdor taji njeno zamaknenost, da taji Boga. Več župnikov jo je imelo delj časa pri sebi, da bi jo spoznali, med njimi je bil tudi ranjki prošt Arko. Če so ga vprašali, kaj misli o njej, pokimal je z ramama, mignil skrivnostno z očmi in obrazom in dejal: To ni brez — ali nikoli ni povedal, brez česa da to ni, in tako smo zdaj toliko vedeli, kakor prej. Oni škof, ki je že zdavnaj umrl, verjel je čvrsto v božje poslanstvo te izvoljene

device. Na neki veliki pojedini je potrdil to resnico pred več nego dvajsetimi duhovniki. Gospodje so silno ostrmeli, ko se je dvignil sloveči črmošnjiški župnik in rekel brez straha svojemu škofu, da se dá razjasniti Lenčikino trpljenje tudi brez pritikanja čudežev, da je neka posebna prikazen človeške prirode, kakor še marsikaj družega, kar se nam vidi o prvem pogledu nedoumno. Naslednik tega škofa je pa naložil duhovščini previdnost, da naj Lenčike nikar preveč ne povzdiguje, ker bi se mogel svet s tem pohujševati in bi začel lahko govoriti, da širijo Kristovi namestniki mesto svetlobe tmo, mesto pametne pobožnosti nespametne vraže. Jaz sem vprašal najprej našega gospoda, kaj pravijo o zamakneni Ríbniščici, pa so dejali skoraj nejevoljno: Mari mi je babe! Jaz imam čez glavo bolj potrebnih skrbij. Potem sem šel pa h kanoniku Metercu, ki smo ga imeli po pravici vsi za svetega in ga prosil dobrega pouka v tej reči, ki me je že précej od kraja neznansko mikala in veselila. Ta gospod so mi tako-le govorili: „Ker potrjuje Lenčikino zamaknenje toliko izvrstnih prič, zdi mi se bolj varno verjeti nego tajiti, ali nikdar se ne sme pozabiti, da nam te vere ne nakladajo niti božje niti cerkvene zapovedi.“ — Sveta katoliška cerkev gotovo prav dela, da ne razglasi Lenčike za svetnico, dokler je še živa, ali to človeka ne sme zmotiti in napotiti, da bi zametaval čisto resnico božjega razodetja. Kar sam vidim, smem in moram verjeti, drugače bi bil bedak in vrtoglavec. Če je treba, pripravljen sem priseči, da sem gledal na svoje oči svete Kristove rane na Lenčikinem čelu in tudi na njenih rokah. Njena svetost je tedaj po polnem očitna in dokazana. Jaz tako mislim, da bi bilo treba poslati précej nekoliko pravičnih mož do nje, ki bi jo prosili, da bi prišla blagovoljno k vam in zagovorila Škrata ali pa ga odpodila s svojo molitvijo doma, kakor bi jej bilo ljubše. Če vas bo ona Bogu in Materi božji priporočila, ne more se kar nič dvojiti, da se vam bo pomoglo. — Kdor vé o Dolenjcih samó to, da so brez konca praznoverni, moral bi soditi, da so Gazvodin govor prepazljivo poslušali in ukrenili, kakor jim je svetoval. To bi se bilo gotovo tudi zgodilo, da je Dolenjec samó praznoveren, ne pa ob enem tudi jako nezapupen, slaboveren in zabavljiv. Svojih vraž se drži, kakor klòp; ker jih dobí od roditeljev, zmatra jih za lastino, kakor svojo hišo, polje in vinograd. Če pa pride od pridige, govori dostikrat: Gospod so nam danes prav lepo povedali, ali Bog vé, če je vse res ali ne; po smrti bomo že videli. Zabiti dedci, ki verjamejo vsako domorodno bajko in neumnost, zaletavajo se samopašno v papeževo oblast, v poste, odpustke in druge nauke in naredbe katoliške cerkve. Nameril sem se tudi na take „liberalne“ bedake, ki bi prisegli, da so copernice, o hudiči pa modrujejo

da ga ni ali pa, da ni nič drugega nego hudoben človek. Kdor sumi in zanikuje v verskih rečeh, katere mu oznanjujejo spoštovani in spoštovanja vredni duhovniki, dvoji še laglje o novicah, ki mu jih prinesó najprej trapaste babéle in lažljivi berači. Poročilo o zamakneni Lenčiki so vzprejeli Slovenci po drugod s sladkim strmenjem in neko otročjo radostjo in zaupljivostjo; v Dolenjih je vzbudilo veliko radovednost, ali jih je kaj malo ganilo in oduševilo. Kolikor jih jaz poznam, mislim, da je bilo največ takih, ki so kdaj in proti nekaterim ljudem odločno trdili, da verjamejo, o kaki drugi priliki in proti drugim ljudem pa se ravno tako odločno smijali in osle kazali Lenčiki in vsem njenim privržencem. Ko je Gazvoda svojo povest končal, čakali so, kakor vselej drugi Podgorci, kaj poreče Šmon. Ta si je napolnil najprej z nova lulo, ogledal po tem govornika nekolikokrat od vrha do tal in nazaj gori od tal do vrha, debelo pljunil in dejal reznó in zaničljivo: Ti, Gazvoda, imaš svojo pamet, mi pa svojo in nikakor nas ni volja, da bi zamenili jo za tvojo ali pa ti jo prodali, kakor ježíce in sube slive. Kar jaz pomnim, ni si iskalo naše Podgorje še nikoli pomoči pri babah in si je, kakor se nádejem, nikoli ne bode. Ta tvoja ribniška Čenčica ali Lenčica naj se zamika slobodno v svoja rešeta in lonce ali v kar hoče, mi jej ne bomo branili, toda jaz tako pravim, da je vsak, ki njej verjame, prav tako rumen, kakor njena koruzna hostija. Ha, ha, ha! Doslej smo vedno slišali, da mora biti kruh, v kateri se izpremení presveto Kristovo telo, iz najlepše pšenične moke. Zdaj pa smo zvedeli, da se prikazuje na Gori druga šega. Ta šega bo dolgo klobaso ribniške slave za dober pedánj podaljšala ali ne verjamem, da jo bodo hoteli drugi kristjani vzprejeti. O teh besedah se ves zbor surovo zagrohota in posamezni udje so pikali in dražili Gazvodo tudi s svojimi opomnjami in zabavljicami, kar ga tako razkači, da se dvigne in brez slovesa odide. Ta izguba se je hitro nadomestila. Mesto njega je prišel še tisto uro Hrušičan Tominec, ki je bil Šmonu nekoliko v rodu. Dom mu je stal predaleč, da bi bil mogel pohajati podgorski zbor tako pravilno, kakor drugi, ali, kadar se je oglasil, obveselili so se ga vsi prav iz srca, ker je bil jako prijazen človek in je govoril vselej modro in zmiselno. Povedal je možem, da je bil dolgo vrdén, pa ga je ozdravil zdaj črmošnjiški župnik. Gospoda ni mogel prehvaliti. Dejal je: Zdaj sem se sam uveril, da mora imeti posebne darove od Boga. Govorica ni prazna, da mu je dal papež največji svoj blagoslov, kajti tega, kar on, ne zna storiti noben drug mašnik vse ljubljanske škofije. In kako rad in z veseljem pomaga vsakemu, ki ga česa prosi! Vém, da ste o njem že marsikaj slišali, ali tako kakor jaz še niste imeli prilike in po-

trebe se z njim seznaniti in zato vam ni moči razsoditi, koliko je v ljudskem pripovedanji resnice, koliko pa namečka in laži. Človeku tako nekako dobro dé, ko mu gleda v pošteni in prijazni obraz, précej dobi tolažeče zaupanje, da ni zaman popotoval do njega v grde kočevske hribe. Vzel je kos kruha, ki sem ga prinesel s sabo, uprl vánj oči in ga blagoslovil. Tak kruh ozdravi vsako bolezen. Použil sem na dan tri kósce, vsak pot za lešnik velikosti in predno je minil teden, bil sem zopet krepak in čvrst kakor hren, vredú se je izgubil vsak sled, kakor da bi ga nikoli v meni ne bilo. Za zdravilo ne zahteva župnik ne krajcarja; če mu prinese človek kak majhen dar, povese prediva, klobásico ali kaj družega tacega, pravi: Bog povrni! Če ne dobi nič, mu je pa tudi prav. Župljani so mi potrdili, da tako dobrega gospoda še nikoli niso imeli. Za pogreb mu ni treba nič dajati. Pravi: kako bi mogel nakladati plačilo ljudem, katere zadene tolika nesreča! Samó tistemu, ki se ženi, veli smijaje se: Ti pa le pripravi záme kak gol-dinarček, saj véš, da je vsak ženin bogat. Ali niti njega ne pritiska tako, da bi ga bolelo. To govori le za šalo, kajti ugane rad kako slano. Pomagati pa zna tudi, če boluje ali crka žival, ali če neče vzeti plemena. Dá si prinesiti šibe ter jih blagoslovi. Te šibe se vtaknejo v hlev ali svinjak, in nesreča gre stráni, kakor bi odrezal. Breškemu Capudru so erkali petnajst let prasci in vsaka svinja mu je izvrgla. Lani je kupil na Hrvatskem lepo basúljo. Ko se je začela bukati, šel je v Črmošnjice. Z blagoslovljenimi šibami, ki jih je tamo dobil, ohranil si je svinjo in mladiče. Polegla jih je dvanajst in vsi so zdravi in ješči, da je kaj; imel bo lep priredek in si zacelil dokaj ran, ki so mu jih usekale prejšnje nesreče. Ali ta božji prijatelj zna delati še druga čuda. Ako pride do njega kak revež in mu potoži, da je okraden, veli mu: Pojdi ti jutri k sveti maši, ali pa mu naloži kako drugo pobožno reč. Tat se začne kmalu kesati in za nekoliko dnij ali tednov prinese ukradeno blago skrivaj nazaj. Stari materi so potrdili jedinega sina v vojake in ga gnali v Dalmacijo. Sirota ni slišala več mesecev nič o njem in ni vedela, ali je živ ali mrtev. V svoji nadlogi se je utekla k črmošnjiškemu župniku. On je pogledal v nekako zrcalo in jej povedal, da je nje sin živ in zdrav, da prebiva zdaj v Spletu in da se igra baš v krčmi s tovariši, pijoč gosto črniño. Ona je précej sinu pisala in dobila odgovor, da se je res vse tako godilo, kakor jej je župnik razodel. Gospóda ga strašno sovražijo in mu nagajajo, kar morejo. Neki ženski, ki se je vračala od njega domóv, vzeli so žandarji blagoslovljeni kruh in ga hoteli odnesti gospódi, da bi ga pregledali, kaj je v njem. Ali ta mali kos kruha jih je na vsakem koraku bolj težil in čez pet minut

je bil že tako težek, da ga niso mogli več nositi. Zdaj so spoznali božjo oblast in dali ženi kruh nazaj, ki je šla z njim brez težave domov. Župnik je blagoslovil kruh tudi neki avšasti babi, ki ga pa ni uživala po malem, kakor jej je ukazal. Ker je hotela précej ozdraveti, pojedla je ves kos na jedenkrat in od tega je umrla. Hudobni jeziki so začeli kričati, da jo je umoril črmošnjiški župnik. Ko je to zvedel, napotil se je k njenemu grobu in mrtvo oživil. Ona je zatrdila ljudem, ki so prišli od vseh strani gledat, da si je bila smrti sama kriva, ker ni gospoda poslušala. Po teh besedah se je zgrudila nazaj v svoj grob in umrla v drugič in za zmerom. Ko sem slišal taka čuda, prišlo mi je na misel, da ima tisti, ki zna mrliča obuditi, gotovo tudi oblast prepoditi peklenko nakazo, ki nagaja že toliko let Podgorcem. Ne bi škodilo, možje, da bi se mi danes o tem bolj na tanko pomenili. Kaj pravite, ali ne bi bilo dobro, ko bi poslali v Črmošnjice jednega ali dva človeka do gospoda s prošnjo, da bi nam blagovolil Hudobca zagovoriti? Podgorski zbor se Tomincu ni smijal in rogal, kakor prej Gazvodi. Njegov svet mu se je zdel jako moder; začel se je o njem prav živo in korenito razgovarjati in ga od vseh strani ogledovati in razpravljati. Tej izpremembi se ni čuditi, kajti je bil med slavo Lenčikino in župnikovo velik razloček. On je ud tistega stanú, ki ga naš narod najbolj časti in ima vánj po pravici največje zaupanje, ona pa prosta ženska, torej božje stvarjenje, ki na Slovenskem v moških zborih nima nikjer dosti ugleda in veljave. Priporočal jo je Podgorcem tuj trgovec, ki je rad molil, še rajši pa jih sleparil, ali župnika je povzdigoval vsem ljub prijatelj in poštenjak, ki si ni pridobil ne jednega krajcarja po krivem in ni izustil vedoma ne jedne lažne besede. Najbolj se je črmošnjiški gospod s tem odlikoval, da je rabil svoje darove na korist bližnjemu svojemu; o Lenčikinih čudih pa še noben človek ni slišal, da bi bila hasnila kaj bolnikom ali drugim siromakom. Šmonu se je župnik že zato priljubil, ker ni veroval v njeno svetost in zamaknenost. Zbor je po dolgem in resnem pomenku Tominčev svet soglasno potrdil in dokončal, da morata iti h gospodu dva znana moža précej prvo nedeljo. Prosil je Ponomárja in suhega Lenarta, ki sta bila oba utrjena pešca, in ona dva sta poslanstvo drage volje vzprejela. —

(Dalje prihodnjič.)

Zemljepisne črtice.

Spisal E. Lah.

II. Dolina.

Dako se zove dolga in primeroma precēj ozka dolina, ki veže veliko gorenjsko ravnino s sosednjo Koroško. Po vnanji obliki spomina močno na bohinjško, od katere je za tretjino daljša. Tudi kórenska dolina je v sredi najožja, na obeh konceh pa nekoliko širša. Razložek je le ta, da je bohinjška dolina najširša v svojem zgornjem, kórenska pa v svojem spodnjem konci. Vender ni v širokosti nikjer tako ekstremna: sotésk, kakor Štenge, tu ne nahajamo. Razložek med največjo in najmanjšo širokostjo znaša komaj četrt ure, pri bohinjški pa trikrat več. Po dolini se vije skoraj ves čas kórenska Sava, po kateri se dolina imenuje dostikrat tudi kórenska. Tudi tu so zastopane vse vrste planinskega gorstva, samó da so planote tu nižje pomembe, kakor v Bohinji, tem večje pa gorovje in hribovje. Gorstvi, ki spremljata dolino ves čas prav tesno ob levi in desni, delata jo posebno zanimljivo zarad medsebojne menjave: kjer se kaže ob levi hribovje, tam vidimo na desni visoke goré; kjer se pa dviga na levi dolga vrsta planinskih velikanov, zapazimo na desni navadno hribovje. V svojem zgornjem konci je dolina odprta in se veže neposredno s sosednimi koroškimi dolinami.

Takoj ob gorenjski ravnini, kjer je dolina še primeroma široka, oklepa jo na levi nizka planota, ki ima že skoraj podobo hribovja. Na desni jo pa spremljajo višji, sem in tja že goli hribje. Dostikrat jih pretrgajo prečna sedla, ki nam odpirajo pogled na visoke goličave v ozadji kipečih gorá. Ta prizor se ponavlja na obeh stranéh po več ur, samó da se ob enem dolina vedno močneje oži. Pri Mojstrani pa gorovje po polnem menja. Hribovje izgine na levi; iz bližnje stranske doline se nam odpre pogled na divje dolomite, Triglava ne izvzimiš. Goré se večinoma dolini po polnem približajo in se je tesno dotikajo. Sem in tja vstajajo pred njimi prav nizki, gosto porasteni holmi, ki nam za trenutek goré zakrivajo, potem pa zopet toliko veličastneje kažejo. Na desni pa spremljajo te velikane okrogli hribje; le izjemoma zapaziš v dalji kako skalovito goro. Stvar se ponavlja v omenjenem nasprotji prav do koroške meje. Razložek je le ta, da se pozneje goré

odmikajo od ravnine sáme in se je tudi ne dotikajo neposredno. Vpletena so na levi nizka sedla, sem in tja tudi ostri grebeni, po navadi še nižji od hribovja na desni, ki ostane do konca doline, kar se tiče vnanje oblike, precèj neizpremenjeno.

Glavna dolina se nikjer ne cepi, kakor bohinjska. Tudi kórenska dolina ima, posebno na desni stráni, v višini kakih 200—300 *m* nad dolino sámo več dobro kultiviranih, večinoma obljudenih planotic.

Kórenska dolina pripada orografično dvema med seboj zeló različnim gorstvom, med katerima dela struga kórenske Save od severozahoda proti jugo-vzhodu natančno mejo. Pri rateško-belopeškem razvodji se dotikata obe gorstvi v nad 800 *m* visoko ležečem sedlu. Severo-vzhodni polovici pripadajo Karavanke, južno-zahodni pa Juliške planine.

Dolinske Karavanke so z malimi izjemami najnižje med Karavankami sploh in se ne dádo nikakor meriti z dotičnimi Juliškimi planinami. Značaj višjega planinskega hribovja, ki jim je večinoma lasten, vzpenja se sem in tja do gorskega značaja. Vijó se v 40 *km* dolgi, precèj ravni črti, skoraj ves čas ob meji med Kranjsko in Koroško od zahoda proti vzhodu, le časih se zasúče glavna črta nekoliko proti severu. Dolinske Karavanke obstojé iz jednega samega glavnega grebena; le v vzhodni polovici se odcepi od glavnega grebena časih kako razgorje ali pa veliko nižje, primeroma kratko predgorje.

Po vnanjosti se delé v dve zeló nejednaki polovici, v krajšo zahodno in v daljšo vzhodno. Zahodna, komaj 10 *km* dolga, seza od koroške meje do tostran Kórena. Srednja višava njenih hribov znaša le 1260 *m*; tudi najvišji hrib, v severu Rateč ležeča Peč, ima le 1503 *m*. Precèj drugače lice nam kaže druga, 30 *km* dolga polovica. Hribje so strmi, proti vrhu goli, greben oster, tudi sedla primeroma plitvo vrezana. Srednja višina znaša 1850 *m*. Začetskoma hribje z okrog 1700 *m*, kot Kamen, Vošca in Grajšica. Za njimi jamejo vrhovi močno rasti; tu zapazimo najvišji vrh cele vrste kórenskih Karavank, 2105 *m* visoko Jepo. Za njo pridejo: Jepica, Petelin, Radeščica, Plevelnica, Rožica, vsi s po 1800—1900 *m* in še čez. Greben se potem za nekoliko časa zniža, doseže pa v Kočni prejšnjo svojo visočino.

Zeló važne so dolinske Karavanke zarad mnogobrojnih, primeroma nizkih prehodov, kateri vežejo dolinske kraje s sosednimi koroškimi v Rožni dolini. Najvažnejši je komaj 1044 *m* visoki Kórenski prehod, čez katerega pelje cesarska cesta iz Ljubljane na Beljak. Važna in primeroma nizka so tudi sedla ob Rožici, Kočni in Golici, zveze Dovjega

Jesenic in Javornika na jedni, in različnih krajev v Rožni dolini na drugi strani, vse v visokosti 1400—1500 *m*. Manjše važnosti je več drugih nad 1500 *m* visocih prehodov; najvišje, ker tudi ob najvišji gori, je 1670 *m* visoko sedlo med obema Jepamama.

Skoraj vštric z dolinskimi Karavankami se vijó malo da ne prav tako dolge dolinske Juliške planine, brez ozira na Triglav, ki pripada kot središče Juliških planin z ravno tisto pravico tudi drugim oddelkom, najvišje, sploh pa za 400—500 *m* višje od dotičnih Karavank. Njihov značaj je po polnem značaj visocega gorovja. Skoraj brez izjeme gole, strme, divje razkosane pečine, brez vegetacije; jako ostri grebeni; mnogobrojni, dostikrat več sto metrov globoki, navpični prepadi; globine z večnim snegom, sem in tja tudi kak mal lednik. Glavni greben sicer samó jeden, zato pa tudi mogočna, ravno tako visoka razgorja, ki se vežejo z glavnim grebenom po prečnih sedlih.

Glavna črta se vleče ob kranjsko-goriški meji v dolgosti skoraj 20 *km* od Triglava proti severo-zahodu čez ostra rebra do Strug, kjer je ob jednom razvodje med dotoki Save, Soče in Drave. Srednja višina vrhov znaša skoraj 2400 *m* in je v prvi polovici večja, kakor v drugi, vendar ne seza tudi tu nikjer pod 2200 *m*. Najvišja je 2598 *m* visoka Rozora; drugi od 2400—2500, in še čez, visoki vrhovi te vrste so: Pihalec, Prisanik, Križ, Tavir, Šebenik in Jalovec.

Od glavne vrste se ločijo proti severo-vzhodu tri razgorja. Prvo takoj ob Triglavu ležeče, med dolinama zgornje Krme in mojstranske Bistrice, ima sicer v Cmiru in Rjovini še vedno po 2400 *m*, jame pa proti vzhodu zeló hitro padati in se izgubi v povprek komaj 1300 *m* visoki Mežaklji, po Radovini od Pokljuke ločeni planoti. Drugo razgorje, med Bistrico in Piščenico, odloči se od Pihaleca in Rozore. Srednja višina ni nič manjša, kakor v glavni progí. Najvišji je 2575 *m* visoki Suhi plaz; še zmerom okrog 2500 *m* imajo tudi: Štajnar, Škrljatarica, Špik in Kukova Gora. Tretje razgorje, med Piščenco in Planinščico, je sploh za kacih 200 *m* nižje; najvišja je 2360 *m* visoka Mojstrovka.

Pri Strugah se zjedinita dva stranska grebena; jeden se vije proti zahodu, drugi proti severu. Kar se tiče visočine je važen le prvi, do Predela sezajoči, in sicer za 2674 *m* visocega Mangarta. Drugi pelje čez Ponšico in Slabivščico po gozdnatih sedlih do rateškega razvodja.

Popisane Juliške gore imajo sicer mnogo precěj globokih zarez, ki so pa zato menj važne, ker vežejo samoto s samoto. Jediní važnejši sedli sta: 1850 *m* visoka Luknja, ki pelje ob Triglavu v Trento, in 1600 *m* visoki Voršec, ki pelje skozi Piščenco ob Prisaniku iz Kranjske Gore v Trento.

Tudi kórenska dolina ima jedno sámo glavno, zato pa več stranskih dolin, kakor Bohinj. Doline imajo večinoma vse planinsk značaj. Padanje je zeló različno. Glavna dolina kórenske Save pade v dolgosti 40 km komaj za 200 m. Zeló nejednako je razmerje med stranskimi dolinami. Nekaj dolin severo-vzhodne polovice in dolina Mojstrice v južno-zahodni polovici, pada precéj polagoma. Večina dolin je pa tako strma, da padejo v dolgosti slabe pol ure že za par sto metrov. Tudi dolgost in širokost sta zeló različni. Mojstrica n. pr. je dolga par ur in široka skoraj četrt ure; večina dolin ima pa v dolgosti dobro četrt ure, v širokosti komaj par sto stopinj. To velja posebno ob onih dolinah, ki se tesno dotikajo mogočnih razgorij Juliških planin.

V geologičnem obziru je severo-vzhodna polovica veliko mnogovrstnejša od južno-zahodne. V prvi pripadajo najstarejši skladi premogovi tvorbi in so najbolj razviti med Ratečami in Podkórenom. Spodnja triasna tvorba ima največje sklade, kateri so posebne važnosti zaradi obilega mavca, nad Dovjim. Zgornja triasna tvorba je najbolj zastopana nad Jesenicami in Javornikom. Sem in tja se nahajajo tudi že železni rudniki, ki pa niso nikakor tako bogati, kakor bohinjski. Nižje pomembe so druge mlajše tvorbe. Zeló jednolična, posebno le dvem tvorbam, triasni in jurasni, pripadajoča je južno-zahodna polovica, obstoječa večinoma iz apnenika, ki ima tu nad 1000 m visoke sklade. Skladi so med seboj zeló nenatanko ločeni, organskih ostankov se ne nahaja skoraj nič.

Hydrografično pripada Dolina dvema prirečjema, Savinemu in Dravinemu. Glavna reka je kórenska Sava, ki se pokaže v ravnini med Ratečami in Podkórenom, v visokosti nekoliko nad 800 m, najedenkrat že kot močna voda. Skoraj gotovo ni to prvotni izvor, marveč ima mnenje onih geografov več zase, ki trdé, da je pravi vrelec Savin oni skoraj 1300 m visoko ležeči studenec v zgornji Planinščici, ki se po kratkem teku skriva pod zemljo. V ravnini pada kórenska Sava jako polagoma, sploh še počasneje od bohinjske. Njena struga, prvotno zeló ozka, jame se proti Jesenicam najedenkrat močno širiti, vender je povprek ožja od struge bohinjske Save. Dotoki so večinoma le ob perijodičnem deževju, sicer pa mali hudourniki, med njimi posebno Belica, na levem bregu pri Dovjem. Jedina večja stranska voda je mojstranska Bistrica ali Mojstrica, ki izvira v bližnji Luknje pod Triglavom v visokosti 1000 m in se izliva na desnem bregu pri Mojstrani po parurnem teku v Savo. Dravinemu prirečju pripada jedini Belopeški potok, ki se izliva po kratkem teku pri Trbiži v koroško Zilščico.

V samotni kotlini, tik pod Mangartom, med obema stranskima rebroma, ki se odločujeta pri Strugah od glavnega grebena, ležita mali Belopeški jezeri, jedini večji stoječi vodi Kórenske doline, ki oddajata svojo vodo Belopeškemu potoku.

Kórenska dolina ima, kakor bohinjska, tudi več slapov. Pomenljiv je le Peričnik, najdaljši prosti slap na Kranjskem, sploh pa tudi le malo krajši od Savice. Svojo vodo dobiva od bližnjih snežnikov, oddaja jo pa po kratkem teku Mojstrici.

Meteorologične razmere so v Dolini kar se tiče temperature zaradi bližnjih snežnikov neugodnejše, gledé množice pale mokrine pa ugodnejše, kakor v Bohinji.

Kraji, katerih broji Kórenska dolina 21, razdeljeni so med seboj v veliko enakomernejših odmorih. V primeri z bohinjsko so še nekoliko večji. Kórenska dolina šteje namreč 989 hiš in 6615 ljudi; na vsak kraj pride tedaj 47 hiš in 315 prebivalcev, največ izmed vseh kranjskih sodnih okrajev. Po več nego 60 hiš ima še zmerom 9 krajev, namreč: Rateče 104, Kranjska Gora 96, Koroška Bela 95, Jesenice 85, Podkóren 78, Planina 77, Mojstrana 73, Dovje 72, Bela Peč 64. Več kot 300 prebivalcev ima tudi 9 krajev, namreč: Rateče 791, Kranjska Gora 678, Dovje 622, Jesenice 558, Koroška Bela 548, Bela Peč 490, Mojstrana 488, Podkóren 449 in Planina 364. —

Kórenska dolina ima svojo okrajno sodišče s sedežem v Kranjski Gori; 6 občin: Bela Peč, Rateče, Kranjska Gora, Dovje, Jesenice in Koroška Bela; 6 fará: Bela Peč, Rateče, Kranjska Gora, Dovje, Jesenice in Koroška Bela.

Prebivalstvo je majhne in krepke rasti. Živé se Dolinci glavno o poljedelstvu; o živinoreji je mimo družih strok za Dolino večje pomembe ovčjereja. Dosti Dolincev dobiva svoj kruh pri fužinarstvu na Javorniku, Savi in Beli Peči. Za elementarni pouk ljudstva skrbé jednorazrednice na Beli Peči, v Kranjski Gori, na Dovjem, Jesenicah in Javorniku.

Akvileja.

Spisal Simon Rutar.

Ad flendos tuos, Aquileja, cineres
 Non mihi ullae sufficiunt lacrymae,
 Desunt sermones, dolor sensum abstulit
 Cordis amari.

Sv. očak oglejski, Pavlin II.

I.

Akvileja (ali v slovenski obliki Oglej, v nemški pa Aglar) je dan današnji majhno mesto v pokneženi grofiji Goriški in leži ob levem bregu primorčice Natise 31° 2' iztočno od Ferra in 45° 46' severno od polutnika. Po številenji l. 1870. štelo je mesto 830 prebivalcev v 112 hišah, l. 1880. pa so našli ondu celó 934 duš. Zavoljo nezdrave leže in oddaljeno od velike kupčijske ceste nima dan današnji mesto nikake važnosti, izven za starinoslovce. Prebivalci se živé zdaj večinoma od ribarstva in nekoliko tudi od poljedelstva. Na 12. julija (sv. Mohorja dan) je tu vsako leto velik semenj za čebulo in česenj, katerega obiskujejo prebivalci furlanske nižine s te in one strani avstrijsko-italijanske meje.

Siromašni akvilejski prebivalci iščejo svojega zaslužka tudi v kopanju in prodajanju starin. Ljudstvo koplje tem rajše, ker se je pri njem vsa stoletja ohranila vera, da se na mnogih mestih zakopani zakladi. Posebno se veruje na zaklad v „zlatem vodnjaku“ (Pozzo d' oro), katerega je baje sam Attila tam skrnil. Kadar kdo prodá kako zemljišče v oglejski okolici, izgovori si vedno, da, ako bi se našel na tem zemljišči „zlato vodnjak“, ne pripade kupcu, nego ostane lastnina prvotnega posestnika. Siromaštvo sili manjše posestnike, da ne kopljejo samó dragocenih starin, nego celó obdelano kamenje in kosti. S tem trgujejo tako imenovani „cavatori“ (kopači) prav po židovsko. Vidijo se ladje odhajati napolnjene samih kostij. Tudi za obdelano kamenje najdejo se hitro kupci pri roci. In kopači takega kamenja so za starine še mnogo nevarnejši, ker rijejo prav po krtovo globoko pod zemljo in pri tem poškodejo mnogokrat prav dragocene starine.

Dné 3. avgusta l. 1882. so odprli v Akvileji e. kr. muzej za tam izkopane starine. Ali v ta muzej pride razmerno prav malo starin, ker navadno privatni in tuji kupci za nje več pláčujejo. Le nadpisni kameni ponujajo se muzeju, ali še ti samó za strahovito visoko ceno. Na drugi strani pa muzej prav lahko nahaja kopačev ob zimskem času,

Ti se zavežejo na znanih mestih (zlasti okoli „Colombare“ na severovzhodni strani Akvileje) brezplačno kopati, ako se polovica najdenih stvari prepusti njim. Da pri tem poslu kopači mnogo manjših stvari poskrrijejo in po tem na svojo roko prodajó, razume se samó po sebi. (Prim. Mittheilungen der Centralcommission f. Erforschung und Erhaltung von Denkmalen 1883, pg. LII.)

In čeravno se že stoletja in stoletja raznašajo po vsem svetu akvilejske starine, vendar je še dan danes mesto in okolica prepolna ostankov stare slave. Na ravno tistem polji, po katerem so nekdanj žvenketala kopita kalmiških, gotskih in madjarskih konj, nahajajo se še dan denašnji lepi kipi s prekrasnimi glavami, živo pisani mozaiki, mali kipi od medí, malca in ilovice; relievi in basrelievi; lepe skledice od steklene paste, raznovrstne steklenčice in igle za lase, oljnate svetilnice od medí in ilovice; kamnate, ilnate in steklene žare različne velikosti; zlati in medeni prsteni, uhani, zapone, ključi in denarji; vse polno najrazličnejših amuletov in mnogovrstnih dragih kamenov z vrezanimi podobicami iz staroklasične mitologije. Tu opaziš, kako polovica starega stebra podpira trtno lopo in kako se njene mladike ovijajo korintskega kapitela, in tam vidiš, kako izmed opek posutega zida molí gizdavi bok Venerinega kipa ali pa žilasta roka Bog vé katerega junaka. A po starinah, nagomiljenih okoli akvilejskega zvonika, sedijo na pol nage deklice, ki pletó in raztrgano obleko krpajo; ali pa začrneli brezposelni ribiči, ki ne povprašujejo po starinah in akvilejski slavi, nego po ugodnem vetru za ribarjenje ali pa po gosti megli, v kateri bode mogoče tihotapiti in finančne stražnike varati; bosopeti in bosoglavi otroci se igrajo, da bi pozabili neutolažljivo lakoto, z marmornimi plokami in skriljicami, ki so se odkrhnille od kakega kipa ali stebra; in tisti, ki redijo za poljedelstvo kak par volov, napajajo jih sedaj v lepo izdolbenem koritu, katerega nadpis priča, da je nekdanj v njem počivalo truplo mogočnega patricija.

In ko gledaš to ubogo, lačno, zanemarjeno ljudstvo; ko vidiš te še v svoji razdrobljenosti in propálosti lepe ostaline nekdanje slave; ko hodiš po malem, neznatnem, nezdravem in siromašnem mesteci ter se spominaš, kako veliko, kako imenitno in kako mogočno je bilo nekdanj: nehoté se ti vsilijo v sočutno dušo prelepi verzi iz žalostinke, katero je svoji, nekdanj tako krasni, a pozneje tako opustošeni stólici zapel veliki patrijarh Pavlin II.:

„Ad flendos tuos, Aquileja, cineres
Non mihi ullae sufficiunt lacrymae,
Desunt sermones, dolor sensum abstulit
Cordis amari.“

Taka je denašnja Akvileja! Poglejmo, kakšna je bila v starih časih.

II.

Akvilejska okolica je bila tudi v starih časih polna vode in po mestih celó močvirna. Takrat sta namreč denašnja Sočina pritoka Ter in Nediža tekla še naravnost proti jugu in se z imenom Natisso pod Akvilejo izlivala v morje. Ko je geograf Strabon obiskal Akvilejo, domislil se je takoj Nilove delte v Egiptu. Ali takrat je bila vsa okolica preprežena z globokimi prekopi, obdanimi od obeh strani z močnimi nasipi. Po teh prekopih se je odcejala vsa mokrota v morje in ob času plime je celó morska voda v nje stopila ter iz njih vso nečistočo poplasknila. Zato pa je bilo takrat v Akvileji podneblje mnogo zdravejše, nego dan denašnji.

Zemlja akvilejska je bila iz početka v oblasti Karnov, katere imajo novejši preiskovalci, kakor tudi njih sosede Venete za ljudstvo ilirskega plemena. Kakor povsodi po gorenji Italiji, tako so bili tudi med Karni zavladali keltski Gali. Ali dočim so se bili gorenjeitalijski Gali Rimljanom pokorili in postali njih zavezniki, bili so karnijski in noriški Gali še vedno sovražniki Rimljanov. Poskušali so večkrat Italijo napadati in siliti v Venecijo. Da bi to lože dosegli, začeli so bili l. 183. pr. Kr. trdnjavo zidati prav blizu Akvileje (na medejskem brdu, blizu denašnje italijanske meje). Toda Rimljani so prišli s svojo vojsko, premagali Gale, razdrli njih trdnjavo in obdržali vso okolico akvilejsko zase. Zato pravi Livij (XL. 34), da so Rimljani utemeljili Akvilejo „in agro Gallorum“.

Ali čudno je, da se ime Akvileja nahaja že davno poprej, nego so Rimljani utemeljili svojo naselbino ob Natisu. Latinski pesnik Silius Italicus piše, da so v bitki pri Kanah (l. 216 pr. Kr.) poleg drugih venetskih čet tudi Akvilejčani Rimljanom pomagali, in Strabon pripoveduje, da je dal konzul M. Aemilius Lepidus l. 187. pr. Kr. sezidati cesto iz Rimina celó do Akvileje. Zdi se torej, da je že pred Rimljani stala karnska naselbina Akvileja na istem mestu (ako to ime ni morda iz početka zaznamenovalo vso okolico in pokrajino ob dolnjem Natisu). To je prav verjetno, ker je znano, da so bile naselbine ob bližnjem Timavu že dolgo pred Rimljani. Po svojem natornem položaji na mestu, kjer so prihajale predelska in vipavska cesta do morja, in kjer se je srečeval isterski kupčijski pot z beneškim, morala je Akvileja gotovo že zgodaj postati shajališče trgovcev in skladišče blaga.

Zato ni gotovo, da bi ime Akvileja bilo rimskega izvira (od „aquila“ — orel, kakor n. pr. kranjska Postojina; ali pa od „aqui—

legia" = zbirališče vode, kar bi nikakor ne izražalo posebnosti tega kraja). Celó veleučeni Mommsen (Corpus Inscriptionum latinarum, zv. V. 1. str. 83) si nikakor ne upa določiti, ali je to ime latinsko, ali samó po pravilih latinskega jezika pirejéno.

Toda čas je že, da pogledamo, kako je nastala rimska naselbina Akvileja.

Komaj so bili namreč Rimljani karnske Gale nekoliko ukrotili, začeli so bližnji Istri (katerih zemlja je počenjala že hitro ónstran Timava), Rimljanom nagajati in siliti v oglejsko okolico. Zato so morali poslati ná-nje M. Claudija Marcella, da jih je užugal in potisnil čez mejo nazaj. Zdaj so Rimljani uvideli neobhodno potrebo zgraditi na meji Italije državno trdnjavo, ki naj bi kot „ključ Italije“ odvracala vse neprijateljske barbare od „italijanskega vrta“ in ob jednem postala mogočen temelj vseh naslednjih osvájanj rimskih v noriških Alpah in v Podunavji. Zato sklene senat še istega leta odposlati v Akvilejo vojniško naselbino z latinskim pravom in celo legijo vojakov (t. j. 3000 pešcev in 300 konjikov). Vsak pešec naj dobí po 50 rimskih oral (vsako oralo = 28·5 arov), njih stotniki (60) po 100 in konjiki po 140 oral zemlje za obdelovanje in prehranjenje.

Ljudstvo določi potem trimože voditelje nove kolonije (tresviri coloniae deducendae) in ti odpeljejo l. 181. pr. Kr. določeno legijo v vojaškem redu in z vihrajočimi zastavami na odločeno mesto. Prišedši na breg Natisov, določijo najpoprej mesto za vojaški tabor, iz katerega se je potem razvilo pravo mesto Akvileja. Po stari etruščanski navadi izkopljejo najpoprej sredi tabora veliko jamo („groma“) in pomečejo v njo iz domovine prinesene prsti in vseh plodov, katere rája domača zemlja. Potem zasujejo to jamo in postavijo na njej žrtvenik domačim bogovom. Pri tej priliki so opazovali auguri let ptic in izrazili, da so bogovi zadovoljni z utemeljenjem nove naselbine. Potem uprežejo pred plug na desni stráni bika, na levi pa kravo in izorjejo brazdo okoli tabora, ki je zaznamenovala ob jednem tudi mejo poznejšnega mesta. Le kjer so imela biti vrata, prizdignili so in prenesli („porta“) plug. Potem so določili dve glavni ulici, ki sta se križali pri žrtveniku sredi tabora, prvo od severa proti jugu („cardo maximus“), a drugo od vzhoda proti zapadu („decumanus maximus“). Tako je bila Akvileja utemeljena.

Taborišče (ali pozneje mesto) bilo je iz početka le majhno, kolikor je ravno zadostovalo za 3300 mož. Njegov obseg da se še dan denašnji prav lahko določiti. Podobe je četverokotne, od severa proti jugu malo krajše (560 m), nego od vzhoda k zapadu (568 m) in pokrivalo je torej 31·8 hektarov. Okoli taborišča je ležalo naselbinsko zemljišče,

katero so dobili vojaki v last. Po gori navedenih podatkih je moralo obsegati 195.000 rimskih oral ali 556 km², torej malo ne vso denašnje goriško nižino med Krasom, Brdi in avstrijsko-italijansko mejo. Posebni zemljomerci („agrimensores“) razdelili so naselbinsko zemljišče med pojedine vojake. Vzporedno z glavnimi ulicami v mestu so razdelili tudi okolico na več četverokotov in med njimi napravili vožne ceste („cardines“ in „decumani limites“), katerih širokost je bila po zakonu določena. Posamezne zemljiške deleže so izžrebali in kób je odločila vsakemu vojaku svoj kos.

Hitro po prihodu v Akvilejo so se udomačili vojaki na novi zemlji, kakor so vedeli in znali. Vsak je imel s seboj svojo družino in svoje posle, po 6—7 glav na vsakega vojaka. Bilo je torej potrebno, da so si namesto šatorov sezidali stanovitne hiše, iz početka iz opeke, pozneje pa tudi iz kamenja, katero so dovažali iz kraških kamnolomov pri Devinu in Nabrežini. Tudi mesto so morali obdati z zidom, da so bili varni vsaj pred prvim napadom in da so mogli zadostovati svoji vojaški nalogi v zmislu senatovem. Ali ti zidovi so bili še deset let pozneje le šibki in nedostatni naproti sovražnim navalom Istrov („colonia sua nova et infirma, necdum satis munita“, Livius XLI, 1.). Tudi legija sama je bila prešibka za obrambo tako važnega mesta in zato so poslali Akvilejci poslanca v Rim, naj senat pomnoži prebivalce in s tem posadko v trdnjavi. Ali še le l. 169. pr. Kr. je izpolnil senat to prošnjo in poslal zopet 1500 vojakov z njih družinami v Akvilejo (Livius LXIII. 17).

Tudi ti novi prišleci so dobili svoja selišča v okviru prvotne trdnjave. Odsle se je moglo ne le vojaško, nego tudi meščansko življenje bolje in krepkeje razvijati. Po vzgledu rimskega mesta so si postavili tudi v Akvileji svoj „capitol“ in sicer blizu denašnje bazilike (v jugovzhodnem oglu trdnjave), ker je ondu zemljišče najvišje. Sezidali so si na dalje svoje hrame, kopališča, gledališča, amfiteater i. t. d. Meščani so bili ob enem vojaki in poljedelci, kakor v naših časih granicarji. V dolgotrajnih vojnah z Istri, Japodi in Dalmatinci ustavljale in utabárjale so se blizu Akvileje vse rimske vojske. Marsikateri veteran je ostal po dovršeni vojski v Akvileji. Tako se je prebivalstvo počasi množilo.

Toda še bolj je k temu pripomogla trgovina. Saj je bila Akvileja po svoji leži navlašč za to stvarjena, da postane središče vse trgovine na severni strani jadranskega morja. Ves promet izmed Italije in Ilirika (v širjem pomenu) šel je skozi Akvilejo. Bližnji narodje so prodajali tjadoli živino, kože, železo in robe, a kupovali za to južno sadje, vino, olje, medeno posodo in lepoticje. Kmalu se je naselilo lepo

število trgovcev v Akvileji. Sezidali so si ti svoje hiše na severni strani trdnjave ob cesti, ki vodi v zmislu *cardo maxima* naravnost v Terzo („*Ad tertium lapidem*“) in potem dalje v Norik.

Kakor druge mlajše naselbine rimske, tako je imela tudi Akvileja iz početka le tako imenovano „latinsko pravo“, t. j. Akvilejčani niso smeli kovati svojega denarja in ne ženiti se z Rimljankami. Meščani „latinskega prava“ mogli so le težavno dosežati popolno rimsko pravo, namreč le ako so opravljali kako višjo službo, ali pa ako so se na kateri način odlikovali in si pridobili zaslug za državo. Ob času vojne z italjskimi zavezniki so dobili po zakonu Julija Caesarja (*lex Julia* l. 90) vsi prebivalci apeninskega poluotoka in gorenje Italije popolno rimsko pravo. Tako so postali tudi Akvilejčani rimski meščani in njih mesto se je od tedaj imenovalo „*municipium*“. To ime je dajalo ob času republike in v I. stoletji po Kr. neko posebno prvenstvo nad drugimi mesti, ki so bila le navadne „naselbine“ (*coloniae*). *Municipium* je imel svojo posebno in samostalno občinsko upravo, bil je tako rekoč mala republika v državi. Ta nova čast je Akvilejo zeló povzdignila in storila, da je mesto v primeri z malim početkom v kratkem času silno narastlo.

(Dalje prihodnjič.)

Početki slovničarskega delovanja v Indih.

Spisal K. Glaser.

Slovnica — groza, slovničar — strašilo —, to so občutki, ki prešinjajo marsikaterega celó marljivega dijaka, pa tudi marsikaterega omikanega človeka še v poznejših letih, če se spomina onih dolgočasnih ur, ko so nam suhoparni učitelji po jako neprimernem načinu latinščino, grščino, nemščino in slovenščino ubijali v glavo. Ko bi se naša mladina po svojem prirojenem nagonu ne učila rada slovenščine, malo bi se brigala zánjo, kajti v slovenskih poučnih urah se je v Slovencih še primeroma malo ljubezni do blagglasne naščine vcepilo v mladostna srca.

Pa takoj iz početka vam povem, čitatelji dragi, da je grška, latinska, nemška in slovenska slovnica prava sladkarija proti indski posebno v tej obliki, v kakeršni jo obdelujejo domači slovničarji sami. Le mislite si knjigo, 663 strani obširno, obsezajočo sáme matema-

tične formule s kratkimi, zelo skrčenimi opazkami podprte, potem pa imate pravo podobo indske slovnice po domačem kroji.

Indi pa so slovníčarje in slovníško vedo visoko cenili in to vedo tako temeljito in skrbno obdelovali, da zavzemajo v njihovem slovstvu jezikoslovna dela odlično mesto.

Slovníško delovanje Indov moremo zasledovati do šestega stoletja pred Kristom; povod jezikoslovnemu raziskavanju pa so dale one stare pesence, ki so zbrane v štirih zbirkah, namreč v Rgvedu, Samavedu, Jadžurvedu in Alharoavedu. Prvi Veda *) obseza pesence, ki sezajo do 15. ali 18. stoletja pred Kr. Vse te pesence so se ohranjemale s čudovito vestnostjo take, da nimajo nobenih varijant, skoz več sto let, in sicer po samem spominu. Kako pa je to mogoče? Mislite si, da se n. pr. bogoslovski profesorji v Gorici pečajo samó z evangelijem sv. Matevža, oni v Ljubljani samó s svetim Lukom, v Mariboru s sv. Markom i. t. d. in da je bogoslovskim studijam mnogo več let odmenjenih, kakor zdaj, potem je razumljivo, da bodo bogoslovci v Gorici svojega evangelista do pičice na pamet znali. Tako so se brahmani v tem kraju pečali samó z Rgvedom, drugod jedino s Samavedom. Naravno je, da so se tisti, ki so se pečali samó z Rgvedom, razločevali v več „šol“; pa to ni vplivalo na tekst, ampak le na razlaganje.

Te stare pesence pa so postajale nerazumljive in skušalo se je, na vse načine jih tolmačiti. Kako na drobno je šlo slovníško poučevanje, videti je že iz tega, da se je vsaj načelno zahtevalo od brahmana, da se po dva najst let uči slovnice, tedaj ves čas našega srednjega in višjega pouka.

Mi bi omedlevali in poginjevali, ko bi se morali toliko let slovnice samó jednega jezika učiti. Početke jezikoslovnemu delovanju nahajamo tedaj že v vedijski**) dobi. Naravno je, da se je najpoprej govorilo o tem, kaj pesenca pomeni z ozirom na daritev. Čim svetejša in obširnejša je postajala daritev, čim temnejše so prihajale pesence, tem bolj je trebalo skrbeti, da se ohranijo čiste in nepokvarjene; potem

*) Beseda „veda“ je gen. masculini in pomeni: „vednost“.

**) Staroindsko slovstvo se deli: 1. v vedijsko in 2. v sanskrtsko ali klasično dobo — pri Grkih bi nekako odgovarjala 1. homerična in 2. atiška doba — in prvo zopet v samhitá —, bráhmána — in sūtra oddelek. Samhitá so gole zbirke tekstov, bráhmána razpravljajo, v kaki zvezi so pesence z daritvijo, razlagajo njih simboličen pomen, razkladajo pomen pesenc po zmislu in besedi, pomen bajk in pravljic, in obsezajo najstarejša modroslovska premišljevanja, po analitičnem načinu; sūtra (nit) pa so nekako sistemizovanje v kolikor mogoče kratkih jedernatih izrekah, matematičnih formulah, jednako našim paragrafom.

je trebalo paziti na to, da se pravilno recitujejo in izgovarjajo; tudi pomen že ne več rabljenih besed se je moral strogo določiti. Da so take stare pesence prostemu ljudstvu prej postale nerazumljive, kakor duhovnikom, je jasno. Duhovniki, ki so razumeli stvar najbolje, morali so prevzeti nalogo, druge poučevati; kdor je bil najbolj na glasu, da razume temen pomen teh pesenc, okoli tega se je zbiralo največje število mladih ukaželjnih duhovnikov. Da bi se pa tam bilo samó le o slovnici govorilo, ni verjetno, nego o bogoslovstvu in modroslovstvu se je tudi razgovarjalo.

Pa tudi vojaški stan — kšatrija — se ni izogibal tacega poučevanja. Ko je vojak le količkaj miru imel pred sovražnikom, rad je zahajal v taka društva, katera je oživljalo duševno delovanje. Dvori razsvetljenih kraljev so bili zbirališča učenjakov; brahmani so se zatekali tja in so uživali velike časti; celó duhovite žene, vglobljene v skrivnosti spekulacije, očarale so večkrat po svojih vzvišenih mislih zbrano občinstvo in v nekakem zamaknjeni odgovarjale na vprašanja, katera so se jim stavila. So li ti odgovori tudi povsem kaj veljali ali ne, o tem ne morem odločevati; pa že to kopernenje in hrepenenje po resnici je hvalevredno in označuje takratno duševno gibanje, ki je bilo kolikor toliko podobno scholastični dobi srednjega veka.

Nehoté se tukaj spominam izreka, ki ga je storil orjak v jeziko-znanstvu, na naše veliko veselje naš rojak. Če on s svojih olimpijskih visočin zagleda v nižavah malostne duhove, kako se v duševnem boji krešejo, takrat se blagohotno nasmehne in reče: „No, vednostno delovanje je nepretrgano popravljanje svojih in tujih zmot.“ Kako plemenito je to, da pravi najpoprej: svojih, in potem še le tujih zmot!

Pa vrnimo se zopet od navdušenih ženíc do resnobnih slovničarjev.

Dobiček, ki je izviral iz takih razgovorjanj, za slovnico nikakor ni bil majhen, ampak takrat se je ustanovilo, kako je treba biló besede izgovarjati in recitovati. Večina pisateljev je teh mislij, da so se te pesence ustno podedovale od zaroda do zaroda; Max Müller, Westergaard, Haug, Benfey, Weber in drugi so tega mnenja. Vsi prepisi, tikajoči se izgovarjanja in recitacije so se potem skupili v zbirkah, katerim je bilo ime: prátiśakhjasûtra; to besedo je težko primerno posloveniti. S primerom iz grške filologije hočem to pojasniti, samó toliko moram pa poprej povedati, da so zdaj znane štiri take zbirke. Mislíte si, da so grški slovničarji Homerjevim spevom, Herodotovi zgodovini, Teokritovim idilam in Sofoklejevim ali Aishilovim dramam napisali uvode s posebnim ozirom na pravilno izgovarjanje in recitovanje, potem

si morete vsaj nekoliko predstavljati vsebino takih prâtiśâkhyâ. To vse pa se tako na drobno in tako na tanko razpravlja, da se more z mirno vestjo primerjati nemški tako zvaní „junggrammatische“ šoli v zadnjih letih. Do zdaj je izdan jeden prâtiśâkhyâ in sicer k prvi rgvedski zbirki pesenc. Jedno izdajo je oskrbel Max Müller in jo je pridejal kot uvod veliki svoji izdaji Rgveda, Lipsija 1856—69, drugo pa Francoz H. Regnier, Paris — 1857—58 s prestavo in opazkami. Prâtiśâkhyâ drugim trem Vedom pa še niso izdani; kajti vsak Veda ima svoj prâtiśâkhyâ. Spisal je rgvedov prâtiśâkhyâ Saunaka, učitelj Aśvalâjânov, in sicer v verzih, tedaj so že takrat, šest ali sedem sto let pred Kristom poznali versus memoriales. Takih stihov obseza ta knjižica 108. Kakor v sedanjih časih odlični jezikoslovski učitelji svoje „šole“ ustanavljajo, n. pr. Curtijeva šola, katera poudarja, da se mora klasična filologija ozirati na primerjajoče jezikoslovje in se okoristiti z njenimi vspehi, tako so tudi v Indih vplivali glasoviti učenjaki ali slovníčarji na svoje menj plodne ali nadarjene sotrudnike. Dostikrat se je potem samó glavi pripisavalo, kar so bili vsi udje te šole izumili. Če je v poznejših časih drug slaven slovníčar vso tvarino bolje predelal in uredil, zanemarjala so se dela poprejšnjih učenjakov več, nego so zaslužila, samó po imenu se je potem citoval ta ali oni slovníčar. Da je ta prâtiśâkhyâ že zadnja redakcija, razvidi se iz mnogobrojnih imen trudnikov iz poprejšnjih časov. Rabljivi komentar k tej fonetiki rgvedovi je spisal Uata, kateri pa sam pripoveduje, da je predelal le starejši komentar Viśnuputrov.

Drugemu Vedu, Samavedu je napisal fonetiko Gobhila in jo imenoval pušpasutra = niz cvetlic. Svojemu delcu je dal zarad tega to ime, ker dokazuje, kako se je v prvotne pesence, ki so se samó recitovale, pozneje tu pa tam kaj vpletlo, te „opletene“, „verblümt“ pesence so se potem popevale; „sâman“ so jih potem imenovali. Ta prâtiśâkhyâ še ni izdan. Sploh je o vseh teh delih učenemu svetu prvi poročal Rudolf Roth v znameniti knjigi: Zur Literatur und Geschichte des Weda. Stuttgart 1846. Roth je profesor staroindskega jezika v Tubingi.

O prâtiśâkhyâh ostalih vedov ne bom poblíže poročal, ker mislim, da bo iz tega razvidno, o čem govoré.

Tudi metrika se je takrat že jako na drobno razpravljala; to pa je tudi naravno, saj so prvotni duševni proizvodi Indov bile pesence; cela zadnja tretjina rgvedovega prâtiśâkhyâ govori o metru. Tista dela, ki učijo, v kakem sporedu se imajo pesence vrstiti, ki navajajo imena pesnikov in bogov, katerim so slavošpevi posvečeni, imenujejo se anukramani. Razdeljena so v kratke oddelke — lekcije —, v taki meri, da je zadostovalo za vsakdanjo nalogo učencu.

Omeniti moram pri tej priliki, da so Indi ravno v šematizovanji dosegli veliko dovršenost in da so v tem obziru celó na smešen način pretiravali; mislili so gotovo: Qui bene distinguit, bene docet.

Omenil sem bil že poprej, da je pomen posameznih besed prihajal nejasen in temen. Začeli so tedaj synonyma zbirati in jih tako sestavljati, da je synonym razjasnjeval drug synonym; skupina takih izrazov se imenuje nigranthu, v pokvarjeni obliki nighantu in možje, ki so se ukvarjali z nabiranjem in razkladanjem, nighantukas. Tudi redko rabljene besede so se nahajale v takih zapiskih. Komentar k takemu delu pa se imenuje nirukti = razlaganje, spisal ga je Jáska. V tej knjigi nahajamo prvokrat splošne slovniške opazke; kar se je v posameznih prátiśakhyah o jeziku posameznih vedov razpravljalo, to se je tukaj skupljalo. Tu se ni govorilo več samó ob izgovarjanji in recitaciji, razločevali so se že tudi skloni, končnice, v staroindskem jeziku jako po gostem rabljene zložene besede; celó do korenin so prodri in o raznih njihovih pomenih premišljevali.

Jáska navaja v tej knjigi (katero je izdal Roth) imena nekaterih slovničarjev ali posamič, ali jih pa naziva s splošnim imenom nairuktas; to pa znači, da so se že pred njim prav živo zanimali za slovničarske reči. Kakor Kauśitakibrahmana pripoveduje, obdelovala se je posebno v severni Indiji slovnica marljivo, kajti v severo-zapadu se je narodil mož, katerega imenujemo očeta sanskrtski slovnici, to je Pánini.

Indi sami imenujejo slovnico vjâkarana. V poznejših časih pa so knjigam, v katerih se je razpravljalo o glasoslovji in o metriki, dali drugo ime, namreč prvi śikšâ, drugi çhandas; pridružili so še tem strokam astronomijo — džiotiša in nauk o ceremonijah — kâlpa; vse te vednosti pa so nazivali s skupnim imenom vedânga, t. j. udje veda.

Narodne stvari.

V.

Oče in njegovi trije sinovi.

Iedenkrat je neki oče imel tri sine; najstarejši je bil neumen, druga dva sta bila prebrisana. On jih je pa hotel poskusiti, kateri bi bil najboljši za gospodarja. Prvi dan reče najmlajšemu kozé tako napasti, da zvečer ne bodo jedle zelnatih glav. Sin jih žene

na pašnik ter jih dobro napase. Ko jih zvečer prižene domóv, ponudi jim oče zelnatih glav; kozé so jih rade jedle in oče mu je rekel: „Ti ne boš za gospodarja, ko nisi kóz tako napasel, da bi ne jedle zelnatih glav.“ Drugi dan reče srednjemu kozé gnati in jih tako napasti, da ne bodo zvečer jedle zelnatih glav; in sedaj jih žene na pašo, daje jim jesti zelnatih glav, da bi jih doma ne jedle, in zvečer jih žene domóv. Ko jih prižene, ponudi jim oče zelnatih glav; jedle so jih pa še kar rade; oče reče: „Ti tudi ne boš za gospodarja, ko nisi kóz tako napasel, da bi ne jedle zelnatih glav.“ Tretji dan reče oče najstarejšemu, ki je bil malo neumen, kozé gnati in tako napasti, da zvečer ne bodo jedle zelnatih glav. On je pa drugače naredil, kakor njegova brata; vzame zelno glavo in jo ponuja kozam; kadar bi jo katera rada ugriznila, udari jo pa s palico po glavi, in tako dela ves dan. Zvečer jih žene domóv, in ko jih prižene, ponudi jim oče zelnatih glav, odskočile so pa kar v stran in niso jih hotele jesti; oče reče: „No, ti boš dober za gospodarja, tebi bom dal kmetijo.“ In ga oženi.

V Motniku zapisal

G a š p a r K r i ž n i k .

VI.

Trije kmetje.

Bili so trije kmetje v jedni vasi; dva sta bila prebrisana, jeden pa prismojen. Tega je zadela nesreča, da je pogorel, potlej pa gré po svetu za pogorelca prosit. S sabo vzame škatljo pepela in sedaj pride do neke graščine. Ker je bila sama gospá doma, prosi je, da bi mu hranila škatljo in jej tudi naroči, da ne sme pogledati vánjo, sicer se bodo cekini kar v pepel izpremenili. Pogorelec gré dalje po svetu; gospá se ni mogla zdržati, da bi ne pogledala v škatljo, in je mislila: saj se zato ne bodo cekini izpremenili v pepel, če jih pogledam. Odpre škatljo, bil je pa sam pepel notri. Ona se vstraši in misli: kaj bi to moglo biti, da so se tako ročno cekini izpremenili v pepel. Sedaj ni mogla drugače narediti, da je pepel iz škatlje stresla in cekinov dejala noter. Čez nekaj dnij pride kmet nazaj po škatljo in gospá mu jo prinese; kmet jej reče: „Ste li jo dobro hranili?“ Gospá odgovori: „Dobro!“ — „Bog Vam povrni!“ reče kmet in gré svojo pot; gredé pogleda v škatljo, oh! kako se zveselí, ko vidi polno cekinov namesto pepela; kako more to biti, misli si, „pa to je že Bog tako dal,“ je rekel.

Ko pride domóv, imel je veliko denarjev; lahko je postavil lepo poslopje. Soseba sta mu bila za to nevoščljiva, požgeta svoje poslopje, napravita v škatlje pepela in gresta po svetu ter neseta škatlje

v tisto graščino hranit, pa gospá se je izpametovala, ni hotela pogledati, kaj je v škatljah. Ko se vrnetá, jima jih dá in gresta svojo pot; gredé pogledata v škatlje, pa je bil pepel notri, kakor sta ga dejala sama.

V Motniku zapisal

Gašpar Križnik.

Srcé — mrtváški list.

Sredi sóbe, nizke sóbe
Oder je mrtváški stal
In na odru mož tihóten
V smrti je pokójno spal.

Ní po njem jokála žena,
Brata ní donel mu jok,
Ní po njem jokála sestra,
Ní mu jok donel otrók . . . .

Mírno pa so zrle luči
Na njegov upál obráz,
Oh! in z njega bórbe hude,
Žalost némo bral sem jaz!

Na obrázu té potéze
Črtal mu je tóge srd,
In briddkósti in bolésti
Mogla ní zatréti smrt! . . . .

Časih list obróbljen črno
Ból in smrt poróča nam,
A o bóli in o smrti
Ta obráz je právil sam!

Pa če mogel v srce zréti
Pogled oster bi in čist.
Tudi tam jedíno glédal
V sreci bi — mrtváški list!

Gledal bi, kakó usóda
Svóje črke piše nánj,
Gledal bi, kakó li mnógo
Piše nánj minúlih sanj! . . . .

A. Funtek.

R ô s a.

Rôsa rožo je rosíla,
Kaplje je na njej pustíla;
Krasni biseri blestéči
Kaplje roži so rudéči.

Saj to rózica ni bila,
Nego deva moja míla;
Saj ni rôsa nánjo pala,
Nego bridko je jokála.

V sólzah bila je mílejša,
V sólzah bila je krasnejša.
Kaj se děkle je solzilo? —
Mene dolgo k njej ni bilo!

Svojmír.

Oče za sina.

Spisal Jos. Stritar.

Svetilnica pred hišo je dajala toliko svetlobe, da je bilo moči videti skozi malo okence notri doli v nizko in tesno izbico pri tleh, na pol pod zemljo. Po velikem mestu drugod se je borila še bela dnevna luč z rumeno plinovo svetlobo; tu v ozkih zatóhlih ulicah z visokimi temnimi hišami ob stranéh, kjer tako neprijetno diši po vlažnosti, plesnobi in razni nesnagi, v tem žalostnem prebivališči človeškega siromaštva, samó kakih deset minut od sijajnega „Ringa“, tu bi bilo zdaj že vse temno, ko bi jedina svetilnica ne razsvetljevala za silo zgodnjega mraka. Od te dobrodelne javne naprave dobiva torej svojo svečavo tudi borna stanica, ki je bolj podobna kleti nego človeškemu bivališču. Razsvetljevati res ni Bog vé kaj v tem siromaškem prostoru. Še navadne jelóve mize na treh nogah ni tu in potrtega stola, brez česar si vender težko mislimo najubožnejšo sobo. In vender dišeta v tem vlažnem, mrzlem in smradljivem zraku dva človeka, ustvarjena po božji podobi, obá z glavo, ki misli, s srcem, ki čuti in z želodcem, ki vpije kakor mladi krokar po hrani! — — Ob steni, oknu nasproti, napravljeno je s slamo in raznimi cunjami nekako ležišče; na tega ležišča polovici pri zidu leži, s starim ženskim krilom odet, otrok, deček; utegnil bi imeti kakih deset let. Lep obrazek, ko bi ne bil tako strašno suh in bled! Tako mrtvaško bled se vidi morebiti tudi še posebno zato, kar mu ta borna luč od zgoraj obseva otročje lice, in ker mu gosti temni lasci objemajo drobni obrazek.

Poleg postelje, če smemo tako reči, pri vzglavji sedí, ali bolj čepí mož sključen; oba komolca opira na koleni in brado podpira z obema rokama, kakor ima navado človek zamišljen. Ne gane se, v jedno mér zrè v steno pred seboj; človek bi mislil, da je življenje izginilo iz tega otrplega života, s tega izglobanega lica, ko bi sedaj pa sedaj malo ne trenil z globoko vdrtimi očmi pod gostimi obrvmi. Težko bi bilo ugeniti mu leta; sivkasta brada in lasje osiveli ob sencih pričajo za kakih petdeset, a drugo vse nekako kaže, da se je ta mož postaral pred časom.

Zunaj je nekaj zaropotalo, kakor ko pade kaka lončena posoda na tla ter se razbije; morda je kak otrok nesel lonec mleka za večerjo domóv, pa ga je zadela nesreča. Ta ropot vzdrami moža, zamišljenega poleg spečega otroka. Zgane se, skloni se po konci ter globoko vzdihne. Tudi otrok se gane. V spanji tiplje in grabi z roko po postelji, kakor

bi koga iskal poleg sebe. Ko mož to vidi, pomolí mu desnico, ki jo deček nekako hlastno zgrabi in drži, kakor bi se bal, da se mu ne izmakne. In zopet je bilo vse tiho in mirno, samó zdaj pa zdaj so se čuli zunaj težki koraki kacega delavca, ki se je vračal domóv.

Pred letom dnij se je siromaku godilo bolje. Do preširnosti dobrega življenja pač ni imel, kar je bil na svetu. Odkar je bil zapustil očetovo hišo, ni se morebiti nikdar prav do sitega najedel. Sósebnó na Dunaji se je učil poleg pravoslovja na vseučilišči pridno tudi stradanja v svoji samotni izbici pod streho. Napósled je opešal; izpit za izpitom je zamudil; še misliti ni se več upal, da bi kdaj mogel doseči to, za kar je bil prišel na Dunaj. Naučil se je bil s časom biti z manjšim zadovoljen. Iskal je službe v kaki pisarni, in bil je tako srečen, da mu je ni bilo treba iskati predolgo. Služba je bila sicer majhna, — vzprejet je bil pri nekem odvetniku za pisača, ki se plačuje na dan, kakor težák, — a za silo je bilo že. Ker je bil priden in spreten delavec, upal je s časom pomakniti se više, kadar se kako boljše mesto izprazni v pisarni. Ni se mu godilo slabo, še predobró. Seznanil se je z dekletom — to ni bilo pametno, a mlado srce navadno ne ravna tako, kakor mu vелеva hladna pamet. Bila je čedna in poštena deklica, ki je s šivanko živila sebe in svojo mater. Rada sta se imela, in leto dnij po materini smrti sta bila mož in žena. Tudi to ni bilo pametno, a pošteno. Lahko bi bila kar tako skupaj živela, kakor je sedaj po velikih mestih že precěj navadno; a nista hotela, ni on, a ona že celó ne. Vzela sta si skromno stanovanje in zadovoljno in mirno sta živela. On je pisal od zora do mraka, in časih tudi po mraku, kadar je bilo mnogo dela v pisarni, in ona je šivala po svojih domačih opravkih. Tako je bilo zaslúžka za vsakdanje potrebe in še na stran se je kaj delo za silo. A po prvem otroku je bil njen zaslužek pri kraji. Zdaj je bilo dvoje rok menj za delo, a jedna usta več pri jedi. In za prvim otrokom je prišel drugi, tretji; ali boljše mesto se še ni hotelo izprazniti v pisarni. Prihranjeno se je tajalo in tajalo, da je slednjič izkópneló, kakor sneg v pomladánjem solnci. Na to se je zastavljalo, prodajalo, na pósodo jemalo, dokler so hoteli upati dobri ljudje; a to ni trajalo dolgo časa. S kratka, ponavljala se je tu zgodba, kakeršnih se je že toliko zgodilo in še se jih vsak dan godi v vélikem mestu. Usmiljena smrt jima je pobrala dvoje otrok; a to polajšilo je bilo prišlo prepozno. Žena sama zbolí nazadnje in umre. Lahko si je misliti potem stanje ubozega vdovca z otrokom in kopico raznih dolgov. Slednjič izgubí še svojo službo, ker gospod njegov ni videl rad tako zanemarjenega človeka v pisarni svoji; drugih je imel na izbiro. Zapustiti mu je bilo svoje sta-

novanje in vesel je moral biti, da je s časom našel s svojim otrokom zavetje pri nekem mizarji, ki mu je iz usmiljenja prepustil prostor, katerega ravno ni potreboval. Ves dan je letal po mestu ter iskal službe, nobene bi se ne bil branil; tudi za metlo bi bil rad prijel in pometal po ulicah in cestah. Zastonj. Nekdaj je bil vender tako srečen, da ga je hotel nekdo vzeti za pisarja v svojo službo. A mož zahteva, naj mu prej nekaj piše za poskušnjo. Ta poskušnja je imela žalosten konec. Ubogemu siromaku se je tako roka tresla od same slabosti, da ga rokopolis njegov res ni posebno priporočal. Gospod je mislil, da ima kakega žgánjarja pred seboj in molčé mu je pokazal vrata. Kaj zdaj? Poskusil je bil vse, da bi mogel počteno preživiti sebe in svojega otroka. Nekaj časa je dobival pri dobrodelnih družbah tu pa tam kaj male podpore, a ti viri so mu hitro usahnili. Beračiti po ulicah, to mu ni bilo dano; tudi bi ga bili gotovo takoj prijeli. A njegova največja nesreča je bila ta, da je imel svojega otroka neizrečeno rad; saj mu je bil on jedini ostal izmed vseh, ki so mu bili nekđaj dragi na svetu. In sin, lep, pameten deček, ljubil je strastno svojega siromaškega očeta. Tako sta ubogi duši trpeli vsaka svoje, in pa še svojega ljubega trpljenje. Ko se je nedavno slišalo na Dunaji, da je neki delavec brez dela najprej zaklal svojega sina, ko ga ni mogel preživiti, potem je hotel pa še sebe, šinila je siromaku misel po glavi: to bi bilo res najbolje. Ali roka mu ni hotela, roka. Vajena je bila samó nedolžnega peresa! A kaj mu je bilo treba sile? Vedel je, dobro je vedel, da bi šel otrok z veseljem v vódo, kjer je najglobočja, s svojim ljubljnim očetom. Vender je mislil dalje, če ni že druge pomoči, kaj je treba v vódo obema? Ali ni oče dovolj? Bog vé, morebiti pa še kaj dobrega čaka na svetu mojega ljubega, presrčnega sinka! Oba ne moreva živeti, živi naj torej on. Sirota bode po očetovi smrti, in siroti je pripravljeno mesto v sirotišči! Jaz sem mu na poti; kdo bi imel usmiljenje z otrokom, ki ima še očeta živega, očeta, ki hodi in torej ni bolan, samó lenuh je in pijanec! Ta misel se mu je ukoreninila in utrdila v glavi, da je ni nič več moglo omajati. Oče se je hotel žrtvovati za svojega sina; ni li to dolžnost njegova? Dolžan je oče storiti vse za svojega otroka, tega je bil prepričan kakor najsvetejše resnice, ta misel mu je bila nadvladala in zmagala vse pomiselke. Pač bode bolelo, hudó bolelo ubozega otroka, ko ne bode več nazaj očeta. Milo se bode jokal — kako bi se ne? — ali oče vsaj ne bode slišal njegovega joka. In s časom se vender le uteši in potolaži, saj je otrok, polagoma se privadi drugih sirot, zdaj tovarišev njegovih; mirno bode gledal s konca njih igre, in napósled sam začne igrati z njimi. Hvaležno se bode spo-

minal svojega očeta, ki je šel prostovoljno v smrt za svojega sina. Saj uboga sirota že zdaj sluti, kaj namerava oče; v preobilosti svojega obupa je bila ušla možu beseda, katero je otrok le predobro razumel. Zato se ga je tako držal, da se mu ni mogel odtegniti. Zdaj ga je premagala slabost, da je zaspal. A še v spanji ni imel mirú, zato je tako krčevito grabil poleg sebe po postelji, očeta je iskal!

Zdaj je pravi čas; otrok trdno spi. Še jeden pogled, še jeden poljub in potem z Bogom! O kako rad bi pogledal še jedenkrat svojemu otroku v ljube oči, ali té oči so pokrite, odete s trepalnicami. Še poljubiti ga ne smé, vzbudil bi se, ko bi čutil gorka usta očetova na svojem čelu! Kakor tat po prstih gré tiho proti vratom. Že prijema za kljuko, ali nemogoče! Še jeden pogled, zadnji! Približa se postelji. Kako mirno spi! Ali ko se zjutraj vzbudi! — — Z roko mu gladi čelo, rahlo, rahlo! Nato se nagloma obrne, z dvema korakoma je pri vratih in — zunaj!

Najhujše ima za seboj; nekako olajšan stopa po samotnih ulicah; potem krene v druge, živahnije. Čez kakih pet minut pride na široko, sijajno razsvetljeno cesto, ob obeh straneh obdano s krasnimi poslopji. Vozovi vsake vrste driče po njej od trdnega jednouprežnika do bogate kočije s s čilimi, preširnimi konji. In koliko je téh! Koliko je bogastva na svetu! In ravno tu je bogastvo doma, bogastvo in preširnost! — Lep večer je; kako ljubo diha ta mehka sapica pomladánja! Kako lepa je vender ta zemlja, kako sladko življenje na njej! To čuti pač množica, ki se izprehaja praznično oblečena po drevoredu ob jedni strani; na drugi je pot za jahače, z drobnim peskom posuta. Sámi veseli, cvetoči obrazi. Vélika sobota je danes, ki jo tu rad praznuje kristijan in nekristijan. Zakaj bi je ne, ker je tako prijetno to praznovanje!

Kaj tí tukaj, suhopeta, sključena prikazen s svojimi gladnimi očmi! Ne káli jim nedolžnega veselja. Življenja svojega, glej, so veseli, v smrt tebe vodijo omahujoči koraki. Pojdi jim s poti! In mož krene res v stranske ulice; ne dolgo in stal je pri vodi. Samoten, zapuščen je kraj, boljšega ni treba iskati. Za njim mestni hrup in ropot, pred njim reka tako ljubo šumljá! Zažene se, plane v vódo, ali ne sam. „Oče, jaz tudi!“ začuje poleg sebe, ko mu je že voda zagrinjala glavo. Ročice se mu oklenejo vratú ter ga potegnejo tem hitreje na dno. — — Odpiranje in zapiranje vrát je bilo vzbudilo otroka. Hipoma je bil po konci. Hitro za očetom! Kmalu ga dojde in potem mu je bil kakor senca za petami. — Zdaj sta mirna in preskrbljena obá . . .

Novejši pisatelji ruski.

Piše K. Štrekelj.

II.

Iván Sergêjevič Turgénev.

(Dalje.)

loboko je bil Turgenev pogledal v dušo narodu svojemu, in ravno črtice, katere nam kažejo to čisto dušo, navdihajo nas s tolažbo. Kako ginljiva je črtica „Smrt!“ „Smrt bednega Maksima je zakrivila, da sem se zamislil. Čudno umira ruski kmet! Stanje njegovo pred koncem se ne more imenovati niti ravnodušno, niti topo: on umira, kakor bi opravljal kako slovesnost: hladno in priprosto.“ — In kaj porečemo „Pevcema?“ Kako mojsterski slika v tej črtici Turgenev prirodo, vas, krčmo, krčmarja in oba pevca: Jaško, v katerem žije polna, čista, umetniška duša, da-si je samó delavec v fabriki, pa zidarja iz Sizdre, tako zvanega Divjega Gospoda, katerega imenuje pesnik ruskega tenore di grazia, ténor léger. S svojo veselo pesnijo dobiva Divji Gospod ogromne pohvale, Jaška pa gane poslušalce do solzâ, da celó ploskati pozabijo. — V „Birjuku“ imamo pred seboj moža, ki potrpežljivo prenaša svojo nesrečo, in vender véstno izpolnjuje logarske svoje dolžnosti. On vedno čuje, že od daleč zasluti tatú in prikaže se, kakor kaznujoča pravica.

V „Okrajnem zdravniku“, črtici, ki se med vsemi v „Lovčevih zapiskih“ najbolj približava noveli, kaže Turgenev devico, katero v vročinskih sanjah pred smrtjo svojo premaga strastna, neutešna ljubezen k zdravniku, da-si jej je sicer ta po polnem neznan. Mogočno kipí ta ljubezen, z nova zablestí življenja luč v tem hrepenenji po nepoznani sreči. Zdi se bralcu, kakor bi umirajoča devica hotela užiti v poslednjem trenutji, kar je prej zamudila. To misel je bil izrazil Turgenev že v „Starem pomeščiku“, ki se pred smrtjo svojo ozrè na življenje svoje ter potoži, da ni nikdar spoznaval ljubezni!

Že smo omenili črtice „Pevca“ ter dejali, da se odlikuje z risanjem ljudij in prirode. Sem spadata pred vsem še dve črtici „Svidanje“, in „Běžina loka“. V prvi nam kaže pesnik, kako jemlje kmetsko dekle slovó od brezsrčnega ljubljenca — sredi jasnega gozda jesenskega. Ta prizor je slikan tako živo, tako véрно po življenji, da globoko občuti bralec vso tragiko, katera izvira iz tistega sestanka! Najdovršenejša črtica v tem oziru pa je nedvojbeno „Běžina loka“. Kako nepresežno slika Turgenev nastop mraka, nastop noči, blodnjo izgubljenega

človeka po širni planjavi! In k temu vsemu pristopi še življenje, življenje ruskih otrok, katere najde pesnik na loki, ko po noči pasejo konje in si pripovedujejo čudne stvari, o strahovitih in lesnih spakah, o povodnjem moži in drugih pošastih. Redkokedaj so se slikali otroci tako naravno, tako zvesto, kakor v tej črtici, katera se stavi med najlepše jednake spise sploh. V slovenščini mogli bi kolikor toliko ž njo primerjati Jurčičevo „Jesensko noč med slovenskimi pólharji.“ —

V dobi, ko so nastali po večjem „Lovčevi zapiski“, ni deloval Turgenjev samó na tem polji, ampak tudi na dramatičnem. Vencev si tu sicer ni pridobival, ali vse jedno smejo se izvrstne imenovati njegovi dramatični obrazi. Publika jim je ostala vedno kolikor toliko hladna in jedna dramatična črtica iz l. 1843. (Neprevidnost) se v Rusiji nikdar še predstavljala ni. Obrazi „Pretenko se rado trga (1848)“, „Samec“ (1849), „Jeden mesec na kmetih“, „Gospa z dežele“ (1851), igrali so se sicer, ali vspéh ni bil poseben.

Po februarški revoluciji, ko se je že mislil stalno naseliti na Francoskem, vrne se naš pesnik zopet v domovino, kjer je bil med tem vzkipeł absolutizem tako mogočno, kakor redko kedaj prej. Vlada se je trudila, zamašiti vse vire, iz katerih bi se utegnila mladina napajati z idejami svobode, in največ revolucije in republike je videla v učenji staroklasičnega življenja. Tedaj je pesnik razvidel, kako velik je razloček med zapadom, od koder je bil ravno prišel, in domovino svojo. Tam je svoboda ravnokar imela svoj slovesni uhođ, tukaj pa je bila bolj teptana, nego pred l. 1848. in 49. Ta žalosten mrak kaže nam pesnik večinoma tudi v povestih, katere so se porodile po njegovi vrnitvi v domovino.

V „Dnevniku nepotrebneга človeka“ iz l. 1850. pripoveduje se nam žalostno življenje ubozeга, bolneга Čulkaturina, ki mirno pričakuje konca svojega. Snov sama na sebi bi bila lahko zapeljala pisatelja k sentimentalnosti ali humorju, ali Turgenjev se je strogo držal objektivnosti in nam kaže junaka tako, da je res usmiljenja vreden. Čulkaturin vé dobro, česa mu manjka, ali ne more se delati drugačnega, nego je. Žena, katero ljubi, ne vrača mu te ljubezni, ampak naklonena je sijajnemu peterburškemu oficirju in knezu, ki je po naključbi zašel v njeno bližino. Ko ta odleti kakor metulj, tedaj si misli Čulkaturin, da bo vender le zmagal; ali tu mu povstane nov tekmeč, ki se mu je do sedaj zdel po polnem nevaren. Že ko ga objemlje mrzli dih smrti, daje še v svojem dnevniku račun o svojih mislih in delih. Ta nepotrebnič dobro opazuje človeška dejanja in si celó upa tekmeč-a-oficirja pozvati na dvoboj; ravno to mu podaje navzlic njegovi slabosti nekaj trdnega in določnega.

Fabula povesti „Troje srečanj“ iz l. 1851. skrita je vsa v lovski in gozdni pojeziji, katero prepletajo skrivnostne, sladke slutnje. Vsa povest se nam zdi nekaka prijetna zastavica, katero bi tako radi rešili in se nam vendar to treba ne zdi. Kakor nežna melodija neke italijanske pesni „Passa que' colli e vien allegramente“, zvení ta skrivnostna povest prijetno in ljubeznivo; za glasovi one pesni hiti dejanje iz Sorrenta v notranjo Rusijo in konča se napósled v Peterburgu.

Kakor rečeno, Turgenjev je z „Lovčevimi zapiski“ vzbudil v ruskem občinstvu premišljevanje o pogubnih nasledkih robstva. Zato je ruska vlada te studije in povesti gledala jako po strani. Prepovedati jih sicer ni mogla, ali sklenila je plačati pesnika pri prvi priliki. Ta priložnost se jej je ponudila o Gogoljevi smrti, katera je Turgenjeva hudó presunila in napotila, da je spisal kratko nagrobnico ter jo poslal nekemu peterburškemu žurnalu. Ali cenzor Musin-Puškin prečrta jo vso. Ne za dolgo dobí Turgenjev od prijatelja Botkina iz Moskve pismo: „Kako, —“ pisal mu je, „Gogolj je umrl in niti jeden žurnal pri vas v St. Peterburgu se ni oglasil! To molčanje je sramotno!“ Z odgovorom mu pošlje Turgenjev tudi imenovano nagrobnico, katera je moskovskemu cenzorju srečno ušla ter bila natisnena v „Moskovskih Vedomostih“. Zavoljo te pregrehe je bil Turgenjev na jeden mesec zaprt, potem pa odpravljen na svoje imetje Spasskoe Lutovinovo, da tam živi. To prisiljeno bivanje v zapóru in potem na deželi mu je jako koristilo, kakor sam spričuje: „približalo me je takim straném ruskega življenja, katere bi se bile, pri navadnem teku stvari, najbrže odtegnile mojemu opazovanju.“

Talent, katerega so hoteli uničiti, vzpel se je zdaj še bolj. Dobo robstva kaže nam Turgenjev mojsterski zopet v povesti „Mumu“, katera se smatra za jedno najoriginalnejših in najdovršenejših. Pripoveduje se o gluhonemem velikanu Garasimu, ki služi v Moskvi za hlapca. Ta zvesti in pridni delavec je vaju le življenja na kmetih in ne vé, kaj se godi ž njim v šumnem mestu. Pisatelj pravi: „Bil je žalosten in osupel, kakor mlad, močan bik, katerega so ravnokar pripeljali s paše, kjer mu je sezala trava do kolen, ter ga na ravnost spravili v živinski voz na železnici, koder se z dimom in soparom in iskrenim dežjem, med drdranjem in žvižganjem pelje vedno dalje in dalje — kam — to Bog vé!“ In tudi v srci tega velikana je pognala ljubezen svoje kali: lepa dekla mu je zmotila glavo. Ali milostiva gospá je v svojem človekoljubji sklenila, dati to deklo za ženo nemarnemu pijancu, katerega naj bi poboljšala. Deklo prisilijo, da se opijani in vzbudi s tem v Garasimu stud in nejevoljo. — Ne za dolgo reši Garasim malemu

psičku življenje; hvaležna žival spremlja ga zato povsod. Slabovoljna gospá se hoče poigrati z njo, ali ubogi pes zarenči nánjo, s čimer se jej smrtno zameri. Gospá zahteva, naj se „zlobni“ pes odstrani. Gluhonemec ga sam pokonča, ali v mestu po tedaj ni mu več ostanka. Hitro pobere svoje malo imenje ter odpotuje v domačo vas, kamor ga vleče z nepremagljivo silo. „On stopa, široko odpet na prsih, pogled mu je poln pričakovanja in odrvenelo je uprt v daljo; on hiti, kakor bi ga čakala doma stara mati, kakor bi ga klicala k sebi, izgubljenca v tujih deželah, med tujimi ljudmi . . .“ Garasim sluša le skrivnostnemu klicu svoje duše, v vseh dejanjih ga vodi le nagon, on uboga, ker vsi na okrog ubogajo — in ravno zavoljo tega je ta novela tudi z ozirom na psihologijo neprecenljiva.

Iz istega leta, kakor „Mumu“, je tudi „Gostilna ob véliki cesti“. Kmet Akim si je bil sezidal na svojem kosu zemlje krčmo ter je mirno živel o svojih dohodkih. Kar vam pride neki potepuh, zapelje mu ženo ter njega celó iz hiše prepodí; pregovoril je bil namreč posestnico, naj mu prodá tisto zemljo, kjer je krčma, in posestnica prodá mu jo res, da si še njena ni. Akim hiti k njej, ali tu zve, da je „vse v redu“. Pred nami stoji in od nikoder se ne prikaže pravica pomočnica. Opije se ubogi mož in skuša zažgati svojo last, pa le malo manjka, da ga ne zatožijo požigalca. Nesrečnik se pogrezne v verske sanjarije in roma po božjih potih, od koder vedno prinaša kak odpustek — posestnici! — Ta Akim je ruski národ pred osvobojo. „Tako je tedaj človeška dostojnost, teptana z nogami, hodila od hiše do hiše kakor grešnica in nikjer je niso vzeli pod streho,“ pravi neki ruski kritik. Akim ni prav nič kriv svoje nesreče, in ravno zavoljo tega je ta novela morda najžalostnejša, kar jih imamo od Turgeneva.

Čez par let obelodani Turgenev novelo „Ančar“. Marija Pavlovna, zdrava in čvrsta devica, sovraži pojezijo, v kateri se jej zdi vse neresnično, hinavsko in neslano. Ali prigodi se, da dobi v roke Puškinovo pesem „Ančar“, v kateri poje pesnik o smrtnem drevesu v vroči puščavi. Priroda v srdú svojem je pognala v puščavi to drevó, ulila mu v žile strupene sokove. Vsako bitje se ga ogiba, ptič, tiger . . ., le človek pošilja k njemu druge ljudi. Sluga mu prinese strupa, ali sam zastrupljen se zgrudi pred gospodom. V ta strup pomaka gospodar svoje pušice ter jih pošilja na druge rodove, kjer mora vsak, kdor je zadet, umreti strašne smrti. Turgenev je s svojo novelo nekoliko temno misel Puškinove pesni izvrstno in srečno objasnil. Marija Pavlovna občuti, da njo sámó naganja k strupenemu drevesu mogočen gospodar, katerega pesniki nazivajo ljubezen. Zanimarjen ali nadarjen človek, po

imenu Veretjev, vzbudil je v njenem srci ta mogočen čut, ali zaročenec ne ostane jej zvest. Deklica občuti, da je „strupeno drevo“ Puškinove pesni tudi njo otrovalo in skoči v vodo. V tej noveli je Turgenev zopet pokazal, kako umé risati prirodo. V tihi idili prične se vse, in kako tragičen je konec!

V „Perepiskih“ iz istega leta, kakor „Ančar“, dopisuje si Aleksěj Petrovič S. z mlado, nadarjeno deklico in budi v njej z vročimi besedami o svojih vzvišenih idejalih, nekak čut in nagnenje, katero smemo pač imenovati ljubezen. Ali zdajci sreča se z baletno plesalko „z zamišljenim in nekoliko drznim pogledom,“ katera ga tako ujame v svoje mreže, da ga vleče za seboj skoraj po vsej Evropi. Pred smrtjo svojo še pošlje svoji bivši prijateljici pismo, katero je posebno zanimivo zavoljo tega, ker kaže, kako misli Turgenev o ljubezni: „Spomnite se, kako sva pretresavala ustno in pismeno bistvo ljubezni, in kaka dlakocepca sva bila pri tem. V resnici pa je prava ljubezen čut, ki nikakor ni podoben sliki, katero sva si midva stvarila o njem. Ljubezen celó čut ni, ona je bolezen, neko posebno stanje telesa in duše; ona se ne razvija polagoma, ampak pride zdajci! . . . navadno se polasti človeka neprošena, nenadoma, proti volji njegovi na življenje ali smrt, kakor kolera ali mrzlica . . . Svojo žrtev popade, kakor jastreb pišče, in nese jo kamor se jej poljubi, naj se žrtev še tako brani . . . V ljubezni ni enakosti, ni nobenega tako zvanega prostovoljnega združenja dveh duš, v njej ni tistih abstrakcij, katere so si izmislili nemški profesorji, ko jim je ravno ostajalo časa . . . Ne, v ljubezni je jedna oseba sužnik, druga pa gospod, in ne pojejo zastoj pesniki ob okovih ljubezni. Da, ljubezen je okov in pri tem jedna najtrdnejših okovov. Vsaj jaz sem prišel do tega prepričanja in sicer po izkušnji; kupil sem to prepričanje s svojim življenjem, ker umrjem, kakor sužnik njegov . . .“ Na drugem mestu pa piše: „Kaka usoda! V prvih letih mladosti sem bil prepričan, da si pridobim nebo, in počel sem sanjati o blaginji vsega človeštva, o blaginji domovine; pa tudi to me je minilo; premišljeval sem le, kako bi si ustanovil domače ognjišče; ali zadel sem ob mravljišče, pal na zemljo in naravnost v grob. Mi Rusi smo pravi mojstri v tem, pokončavati se tako . . .“

Kakor v „Perepiskih“, pogine tudi v „Brigadirju“ nek Suvorovelj oficir, vsemu dobremu in lepemu udan, ker se zaljubi v brezsrčno in prevzetno baronico Agripino.

L. 1855. izdá Turgénev „Fausta“. Ta novela je pisana v pismih ter se odlikuje posebno po svoji kompoziciji. Brez vsakih nepotrebnih epizod se razvija dejanje med tremi osebami: Vero, soprogom in prejš-

njim njenim čestilcem; za druge osebe najde se v njej le malo vrst. Kakor je pozneje Turgenjev v svojem „Kralju Learu s stepe“ izrazil svoje spoštovanje in češčenje Shakspere-ju, hoče se v „Faustu“ pokloniti „največjemu Nemcu“. Opisuje nam, kak vtis je Goethejev „Faust“ napravil na Vero. — Ko je bila ta še mlada, odgajala jo je njena mati po polnem jednostranski, pregnala je iz njene bližine vso lepo literaturo ter jo sploh imela v ježevih rokavicah. V njej je bilo zaspalo po taki vzgoji duševno življenje malo ne po polnem, ni ljubezni nobene v mladosti svoji ni poznala. Mati jo izroči treznomislecemu, praktičnemu možu. Ali prigodi se, da jej neki prejšnji nje častilec bere Goethejevega „Fausta“, in duša njena občuti, česar do tedaj še ni poznala, ljubezen in poezijo. Hrepenljivo pije iz teh studencev, srcé jej kipi od ljubezni k tistemu, ki jo je pripravil na ta pot. Ali tu vidi, da je postala kriva, in ko občuti to svojo krivdo, zdi se jej, da se jej je prikazal strogi obraz matere njene! V divjih mrzličnih sanjah narekuje iz „Fausta“ mnogo mest. Vsa povest diha nekako čvrsto gorkoto, — ali dasi je mnogo skušnjav v fabuli, da bi pesnik zabrel v sentimentalnost, ohranil se je prostega te tako splošne kuge.

* * *

Z „Rudinom“, katerega je izdal Turgenjev še istega leta, kakor „Fausta“, pričel je Turgenjev vrsto povestij, katere se po večjem pečajo z ruskim razumništvom in plemenitaškimi krogi. Naš pesnik je zvesto opazoval narodni razvoj po krimski vojski. Vsi so bili prepričani, da tako ne gre dalje, da se mora „nekaj zgoditi“. Kaj se mora zgoditi, to je s prva še nejasno, ali kmalu se pokaže mogočni obraz ruske osamosvoje.

V „Rudinu“ slika se nam mlada generacija. Za poslednjih let Nikolajevih se je mislilo sicer na delo, ali v to ni bilo močij, in načrt vsega delovanja je bil prenejasen. Ljudem je tedaj imponoval pred vsem samó talent. Takih talentov reprezentant je ravno „Rudin“, nadarjen in precéj omikan človek. S svojo blestečo retoriko opija druge, napósled pa celó samega sebe. Z otročjo prevzetnostjo leta za meglami svoje fantazije; še le ko mu osivé lasje, zapazi, da je njegovo življenje nično in prazno. Nekateri trdé, da je Turgenjev, pišoč „Rudina“, hotel naslikati v njem svojega tovariša bivšega na berlinski univerzi, slovečega anarhističnega agitatorja, Mihaila Bakunina. Bakunin in Rudin sta si v marsičem podobna, n. pr. oba vedno modrjeta, kadita in delata dolgove. Z retoriko, entuzijazmom in idejami svojimi vse užigata. Vsakdo si misli: ta dva bosta pač še mnogo storila za bodočnost, ali

moti se. Drugi pa ne vidijo v „Rudinu“ Bakunina (— saj je ta svoje ideje hotel in poskušal izvršiti; kako se pač razločuje od Rudina on, ki je bil dvakrat obsojen na smrt, ki je dolgo časa živel v sibirskih ječah, od koder je preko Japana in Severne Amerike ubežal v Evropo, da je z nova izkušal uresničiti svoje načrte —), ampak pravijo, da je na Ruskem tedaj bilo mnogo pravih Rudinov. Konec svojega življenja sam pravi: „Fraza me je pogubila. Nikjer nisem prišel do tega, da bi kaj sezidal; ali težko je, prijatelji, zidati, ako nimaš zemlje pod sabo.“ Vzrastel je v gosposki družini, z narodom ni prišel v dotiko, in zato tudi narodovih potreb ni mogel poznati. Sam misli zavoljo tega, — le da bi svojo osamelost zakril —, da je kozmopolit. Ali po pravici pravi v epilogu Ležnev o njem: „Rudin ni poznal Rusije, ni znal obdajajočega ga življenja z vzvišenimi nalogami in zato ni znal, kaj mora biti podlaga zares hasnoviti delavnosti . . . Rusiji more manjkati vsakega iz nas, ali nobenemu iz nas ne Rusije. Gorjé mu, ki bi mislil, da je to mogoče, dvakrat gorjé tistemu, kateri bi hotel domovine v resnici pogrešati! Kozmopolitizem je — nezmisel, kozmopolit — ničla, in še slabši od ničle. Zunaj narodnosti ni niti umetnosti, niti resnice, niti življenja, brez nje ni ničesar. Tudi idejalen obraz ni brez fizijognomije; samó ničemna stvar more biti brez nje.“

Dejanje je v kratkem naslednje: Rudin pride na posestvo gospe Lasunske, kjer dobí dotiko z družbo mladih ljudi ter si s svojo bobnečo besedo kmalu pridobí simpatije nekaterih oseb. Cinik Pigasov ga sicer po polnem pregleda, ter prorokuje, da „ta navdušeni teoretik konča s tem, da umre v naročji kake stare gospé, katera ga bo ohranila v svojem spominu kot najgenijalnjšega človeka vsega svetá.“ Ali hčeri gospé Lasunske, Nataliji, zdi se Rudin mož, v katerem vidi idejal svoj. Vsaka nova beseda, vsaka fraza o svobodi, o blaginji narodu in vsega človeštva, vzbuja v njej vedno večje mnenje o Rudinu. Že si slika lep obraz idiličnega življenja, katerega bo preživela na strani navdušenega gosta; saj jej tudi ta ne taji [svoje naklonenosti. Ko pa zve o tem praktična gospá Lasunska, katera je bila že hčer obljubila posestniku Volincevu, ter se zahteva od Rudina določno izjava, tedaj se nam pokaže on gol frazist. V sebi ne čuti toliko sil, da bi v obraz mogel pogledati pravemu življenju. Nevesti svoji ne vé drugega povedati, nego da je vso stvar treba opustiti in iž njenih ust mora slišati, da je on strahopeta baba. Tako izgubí v Nataliji idejalno, navdušeno žensko, s sramoto mora iz hiše, kjer so ga prej tako častili. Še nekaj časa blodi Rudin okrog, ali naj ga življenje še tako tepe, vedno ostane junak samó v besedi in frazi. Napósled postane

gimnazijski učitelj. Učencem se priljubi s svojo zgovornostjo, ali tudi tukaj nima obstanka. Sprè se s svojim predstojnikom, zapusti učence in šolo, in kmalu na to hiti v Pariz, kjer umrè l. 1848. na barikadah, z rudecim praporjem v roci.

Že v „Rudinu“ smo našli Natalijo — idealno, ob enem pa tudi krepko žensko bitje, katera se odlikuje s svojo odločnostjo in energijo. Take so sploh vse ženske Turgeneva in tudi drugih ruskih pisateljev, kar kaže na to, da ima ruska žena na sebi mnogo moškega, v tem, ko se ruski mož bolj bliža ženskemu značaju. In skoraj bi rekli, da tudi pri drugih Slovanih imajo ženske več moškega na sebi, nego žene drugih narodnostij; o mož slovanskih mehkih srcih pričuje znani rek, da so „lipov les“. Tako možato deklico vidimo n. pr. v povesti „Asja“ iz l. 1857. Moška vzgoja naredi Asjo še bolj moško. Zgodaj se je razvil pri njej razum, samovolja. Ko potuje s svojim bratom ob Renu, spozna se z mladim možem, v katerega se zaljubi. Ali ta ne vé vredno ceniti njenega srca, ne more se odločiti zanjo. Kako čvrsta in krepka je Asja nasproti počasnemu, omahljivemu ljubljencu!

(Dalje prihodnjič.)

Književna poročila.

VIII.

Slovensko-protestantske pesmarice.

Gospod urednik! Poslali ste mi drobno knjižico, proseč, naj Vam spišem o njej kratko „poročilo“. „Poročilo!“ Brrr! kar premrščalo je po meni, ko sem bral to besedo. Ali ste pa tudi pomislili, v kake sitnosti in zadrege me spravljate s svojo prošnjo? Letos sem se bil že jedenkrat tako izpozabil ter ustrezajoč Vaši želji spisal „poročilo“, ki se mi je pa vrlo slabo obneslo. Saj veste, „krcnili so me po prstih“. No, to bi še ne bilo tako zlo, to se še prebije, ker bolečina kmalu poneha. A da sem se usel „na limanice“, to je hudo, še huje pa, da ne vém, kako se oteti. Jeden naših dnevnikov namreč ima med svojimi podlistkarji — tako je bilo pred nekaj časa v njem brati črno na belem — tudi „ptičarja“, ki limanice nastavlja nedolžnim literarnim ptičicam in se strašno veselí, ako katero ujame. In glej! temu „ptičarju“ bilo je moje „petje“ tako po godu, da me je jel zalezovati in res, šel sem mu „na limanice“: imá me, drží me v rokah, kaže me svetu in smeje se nesreči moji. Še nisem ušel njemu

in že mi Vi nastavljate zanjke. Ne zamerite — to ni prijateljsko, niti krščansko ravnanje. Dasi Vam nemška prislovica ob oslu in ledu morda ni neznana, vendar zahtevate „poročila“ od mene, pa še o taki knjigi! Pri meni je ležala že dober teden, prebral sem vso od konca do kraja, da, še dvakrat, tako, da se mi je slednjič utepla celó misel v glavo: škoda bi bilo Slovencem je ne naznaniti. Odločil sem se tedaj, g. urednik! vkljub vsem neprilikam, ki me čakajo, dobri stvari in najinemu prijateljstvu na ljubo, izpregovoriti o njej par besedic. Zdaj, ko vem, da imajo celó „ptičarji“ v Ljubljani svoj dnevnik, hočem biti oprezen, da nobenemu iz med njih ne sedem — na limanice!

Kočljiva knjižica slóve: „Die slovenischen protestantischen Gesangbücher des XVI. Jahrhunderts“. Von Dr. Th. Elze, evangelischem Pfarrer in Venedig. Verlag des Verfassers. 1884. Druck von Wilh. Köhler, Wien. (Separatabdruck a. d. Jahrbuch d. Gesellschaft f. d. Gesch. d. Protestantismus in Oesterreich V, 1.) 8°. str. 39. Pisateljevo ime je v Slovencih že delj časa na dobrem glasu; ta mož, ki pozna reforma-cijsko dobo na Kranjskem kakor malokdo drugi, pridobil si je nesmrtné zasluge za kulturno in literarno zgodovino našo. Izmed spisov njegovih bodi mi dovoljeno navesti le najznamenitejše, ki se tičejo protestantizma na Kranjskem in z njim začetka novoslovenske književnosti. Spisal je: Dalmatinov životopis (Allg. Deutsche Biographie, IV. 712—13), — Bohoričev životopis (ibid. III, 83); — „Die Superintendenten der evang. Kirche in Krain während des 16. Jahrhunderts.“ Wien, 1863. — „Die Universität Tübingen und die Studenten aus Krain“. Tübingen 1877. — „Paul Wiener“ (Jahrbuch d. Gesellschaft für Gesch. d. Protestant. in Oesterreich, 1882.) — Kakor vsa druga dela priča tudi zadnje o nenavadni vestnosti in čudoviti trudoljubivosti pisateljevi; porabil je namreč vse tiskane in netiskane vire, med njimi take, ki jih z lahka ne dobí vsakdo v roke: mimo mnogih ne-imenovanih zlasti kranjski deželni arhiv (ki hrani n. p. Ungnadova originalna pisma), in tubinško biblioteko, v kateri se nahajajo velevažna originalna pisma tedanjih protestantovskih prvakov na Kranjskem (n. pr. M. Klombnerja). Na podlagi teh virov razpravlja pisatelj posebno stroko protestantsko-slovenske literature: cerkvene pesmarice, ob jednom pa mu je možno, zamašiti marsikako zevajočo praznino, razbistriti mnogokaj doslej nejasnega, dopolniti poročila in popraviti zmote, raztresene po knjigah slovečih književnih povestničarjev kakor so: Kopitar, Šafařík-Jireček, Kostrenčič. Vrhu tega nam podaje mnogo po polnem novega gradiva: objavlja naslove dosedaj neznanih knjig (Trubarjeve cerkvene pesmarice „TA CELI CATEHISMVS“ etc. drugo, tretjo in šesto

izdajo leta 1570., (?), 1574. in 1595., gl. str. 18. „Try Duhouske Peissni“ l. 1575, gl. str. 22. „TA PERVI PSALM“ l. 1579. gl. str. 25.), poroča o knjižnicah, kjer se posamezni izvodi hranijo, naznanja imena in življenje literarnih delavcev, o katerih so slovenske književne povestnice dosehdob dosledno molčale (Lukas Zweckel, Markus Kumprecht, Johann Snoilschik, ki so vsi trije slovenili nemško-protestantske pesni, Hans Weixler, ki je jel l. 1562. Spangenbergovo postillo prelagati na slovenski jezik). O teh in mnogih drugih, doslej malo poznatih možeh priobčuje nam pisatelj popolne životopise, vpleta pa tudi nove, zanimljive črtice iz življenja Primoža Trubarja (gl. zlasti str. 13.) in drugih utemeljiteljev novoslovenskega slovstva. Posamezne knjižice popisujejo se nam natančno po obsegu, obliki in številu strani, in vse hvale vredno je, da je pisatelj iz vsake knjižice vzgleda posnel ter nam jih postavil pred oči. Med slovenskimi besedami nahaja se tu in tam kak pogrešek, o katerem pa ne morem razsoditi, gre li na rovaš izvirnikov ali dunajskega tiskarja. — Zelo važno zdi se mi to delce tudi radi tega, ker nam pojasnuje, zakaj se je protestantizem našega naroda tako hitro in s toliko silo prijel, zakaj ga je bilo tako težko zatreti. To je storila v prvi vrsti pisana beseda. Samó Trubarjeve cerkvene pesmarice je prišlo od leta 1567—1595. 6, reci šest izdaj na svetlo; in kaj beremo v Dalmatinovem predgovoru h knjigi: TA CELI CATEHISMVS, ENI PSALMI INV TEH VEKSHIH GODOV, STARE inu Nove Kêrfzhanfke Pejfni (iz l. 1584.) „Dann nachdem der Ehrwürdige und in Gott wolgelehrte Herr Primus Truberus, mein geliebter Herr, Patronus, und in Christo Vater, noch vor vielen Jahren den ganzen Catechismus in feine windische Reime, auf liebliche Melodien und in Gesang gebracht, und hernach mit etlichen windischen Psalmen und geistlichen Liedern vermehrt, welche er auch vor siebzehn Jahren unter E. St. löblichen Namen und Druck gegeben: ist nicht allein der Nutz bei uns daraus erfolgt, dass, wo gute windische Lieder in Brauch gekommen, die andern unnützen und ärgerlichen Buhlerlieder mehrentheils abgekommen, sondern sind ihrer viele neben der Predigt des reinen Wortes Gottes auch durch dieses heilsame Mittel in den zehn Geboten, welche sie zuvor nicht kannten, im Glauben und Vaterunser, die sie nicht verstanden, im Hauptstück von der heiligen Taufe und dem hochwürdigen Sacrament des wahren Leibes und Blutes Jesu Christi, deren rechten Gebrauch und Nutzen sie nicht gewusst, und also in der ganzen christlichen Lehre fein unterwiesen worden, welcher nun ein Theil seliglich in Christo entschlafen, ein Theil noch im Leben, welche Gott für solche seine Gnade und Wohlthat herzlich danksagen. Demnach weil der Allmächtige auch bei uns Windischen, zu unsern windischen Psalmen und geistlichen christlichen Liedern solches

Gedeihen merklich verliehen, bin nicht allein ich. . . etc.“ (glej str. 30. naše knjižice). S tem pa je po polnem ovržena apodiktična trditev nekaterih zasleplencev naših: da pisana beseda takrat pri narodu nič ni premogla.

To knjižico, na katero se bode moral ozirati vsak književni povestničar slovenski, priporočam konečno z dobro in mirno vestjo vsem prijateljem zgodovine in slovstva našega, zagotavljajoč jih, da jo bodo brali brez pohujšanja; kajti navedene protestantske pesni so vse izvimši jedno ali dve, jako nedolžne.

Fr. Wiesthaler.

IX.

„Zgodovina farâ ljubljanske škofije I.“

spisal in izdal A. Koblar, natisnila „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani 1884, 8°, stranih VIII + 131.

Pridružila se je torej tudi ljubljanska škofija lavantinski in goriški s tem, da je začela opisovati zgodovino svojih farâ. V Mariboru je začel znani slovenski pisatelj in kanonik preč. g. Ignacij Orožen že pred več leti v škofijskem šematizmu in potem v posebnih odtiskih priobčevati dogodke posameznih dolenještajerskih farâ pod naslovom „Das Bisthum Lavant.“ In v goriškem škofijskem listu „Folium periodicum archidioeceseos Goritiensis“ začel je ranjki Kocijančič že l. 1878. spisovati stare vesti o goriških farah. Prevelika škoda, da je blagi mož dušo svojo izdahnil, predno je dopolnil sebi postavljeno nalogo.

Ali g. Koblarjevo podjetje, katerega važnost je očitna, ima veliko prednost pred mariborskim in goriškim, to namreč da je njegova zgodovina pisana v narodovem, slovenskem jeziku, da jo bodo ne le učenjaki, ampak tudi kmetje z veseljem in koristjo prebirali. Saj je znano, da se naše ljudstvo zelo zanimlje za svojo domačo zgodovino, za dogodke, ki se tičejo domačega okraja in oseb, katere imenuje pradede svoje. Vsaj pisatelj teh vrstic ve iz svoje skušnje, da se priprosto ljudstvo mnogo bolj zanimlje za resnične dogodke, ki „se beró v starih pismih“, in ki pripovedujejo, „kako se je nekaj na svetu gájalo“; nego za vse izmišljene pripovedi in čudapolne pravljice. Zato ne nahajam boljšega sredstva, buditi in krepiti narodno zavest našega ljudstva, nego ravno v tem, da se mu podaje ogledalo njegove preteklosti, ki vendar ni vsa brez važnosti in slave, v lahkoumevni, mikavni domači besedi, najbolje v malih odstavkih, ali kratkih pripovedih, katerim središče naj bi bila vplivna oseba ali pa kak važen dogodek.

Tej veliki potrebi hoče doskočiti Koblarjeva knjiga in zato se njena pisava giblje (po opazki g. pisatelja) „v sredi med visoko in priprosto“. Vender ceni pisatelj teh vrstic, da bi se bilo dalo še marsikaj bolj po domače in bolje slovenski povedati, n. pr. besedo „ministerijalec“ (na str. 18 in po drugodi) bodo še omikani Slovenci težko razumeli. Reklo naj bi se bilo raje „nižji plemič“, ali plemič, ki je imel opravljati nižje službe na dvoru vojvodskem. Zakaj pisati „imitelj“ (Inhaber str. 25), ko imamo za to dobro besedo „lastnik“*) Tudi izrazi: „ljudi v sklad opominjati“ (str. 26), „za odsočnosti plačati“ (27), „obiskovanje imeti“ (35) i. t. d. niso po duhu našega jezika. Mesto „i zumreti“ mislim da je splošno navadno za mreti. Mesto „grajski grof“ (78) reče se veliko lepše in krajše „gradnik“, katero besedo je že Preširen rabil („Pesem od zidanja cerkve na Šmarni gori“, Pesmi str. 236). Nemški citati, kakor n. pr. na str. 27: „To je veljalo bey Verbündung itd.“, ali str. 29: „Tačas je bil glavarstva Vierverwalter itd.“ naj bi se bili v tekstu po polnem opustili in po domače raztolmačili, v izvorni besedi pa rajši postavili pod črto.

Stvarnih pogreškov v tej knjigi podpisani ni mogel zapaziti. Sedaj pozabljeni Stresov brod („Stresonbrod“) moral je biti na tistem mestu, kjer je sedaj otočič v Sori, spojen z obema bregovoma po dveh mostovih, med Goričani in Ladijo. Vas Preska ni dobila svojega imena od „skozi gozd presečene poti“, nego ker je prav za vasjo obronek kakor „presečen“ in po tej „preseki“ teče tudi zadosti velik potok Prěšnica.

Prav dobro je pogodil gospod pisatelj, da je v tem prvem zvezku obširneje opisal razprostranjenje krščanske vere po Kranjskem ter natančneje pojasnil srednjeveške fevdalne in patrimonijalne razmere. V naslednjih zvezkih se bode lahko skliceval na ta pojasnila. Tudi „izvirne priloge“ za učenjake pospešujejo mnogo vrednost knjigi in zato naj bi se tudi v naslednjih zvezkih ne pogrešale.

Priporočali bi le še to gosp. pisatelju, naj v bodoče izpiše iz starih matrikel in zapisnikov še več dobrih krajevnih in osebnih imen, ker to utegne biti velike važnosti tudi za slovenske filologe.

H koncu priporočamo najtopleje to prav lično in ukusno natisneno knjižico vsem Slovencem izobraženega in priprostega stanú, ter želimo, da bi tudi druge slovenske škofije posnemale vzgled ljubljanske in spisovale domačo zgodovino v narodnem jeziku.

S. R.

*) Inhaber in Eigenthümer sta v juridičnem oziru dva različna pojma, katera nam je tudi v slovenščini strogo ločiti in določno izražati. Najučenejši in najsamoglavnejši jezikoslovec mora časih odjenjati jeklenemu juristu. Ured.

Nove muzikalije.

III.

Venec čveteroglasnih pesni. Zložil Hrabroslav Volarič, učitelj v Kobaridu. Delo I. Cena 50 kr. Izdal in založil skladatelj. Natisnila Klein in Kovač (Eger) v Ljubljani 1884.

Tak je naslov ličnemu zvezku napevov, katerega je g. skladatelj te dni izdal. Obseza pa ta zvezek deset pesnij: sedem napevov je zloženih za moški čveterospjev (oziroma zbor s tenor-solom), a trije napevi so uravnani za mešan zbor. Tekst napevom so spisali Baptista (Janko Krsnik), dr. L. Toman, S. Gregorčič, Bilec, I. Tomšič in * *.

„Slovenski skladatelji že rastejo, kakor po dežji gobe iz tal“, mislim sem si, prijemši označeni zvezek Volaričevih pesnij prvokrat v roke. Ne smem trditi, da bi bil pričakoval kaj posebnega od skladatelja, ki je izpolnil komaj dvajset let svoje dobe in mu ni bila prilika dana, izobraževati se v kaceem glasbenem zavodu. Za toliko prijetneje pa sem bil iznenaden, ko pregledavši Volaričeve umotvore spoznam, da je mož v teoriji glasbe dokaj izurjen. Harmonizacija njegovih pesnij je, izvzimi malo mest, v katerih se nahajajo nepomenljive napake prečnosti pa dvoje ravnožežnih septim, po polnem pravilna in kaže, kako resno se g. skladatelj z glasbo bavi. Veselo upanje me nautaja, da bo skladatelj Slovincem podaril še prav mnogo izbornih svojih skladeb. Volja mu je pri znani marljivosti resna in pot, katero si je v kompozicijah izvolil — prava.

Glasbo je smatrati za umetnost, v kateri se prijetno družijo harmonija z melodijo, ne da bi preobvladovala druga drugo. Tega principa se je g. skladatelj v svojem prvem delu strogo držal. Svetujem mu, naj se nikoli ne dá razburiti po kriku nevednežev, katerim slovanska glasba obstoji iz dveh akordov, tonike in dominante pa nekoliko sentimentalno obrobjenih melodičnih fraz.

Čestitam torej vrlemu skladatelju k njegovemu prvemu delu še posebno zato, ker še mlad zaseda kot učitelj pri sedanjih, splošnoznani učiteljski glasbeni zanemarjenosti med svojimi tovariši odličan prostor. Imenovane pesni slovenskemu občinstvu najtopleje priporočam.

IV.

Slovanstvo v svyh zpěvech. Sborník národních a znárodných písní všech národů slovanských. Pořáda, harmonisuje a vydá Ludvík Kuba, v Hoře Kutné. (Kuttenberg, Česko.)

Ta izvrsten zbornik obsezal bode v desetih knjigah, katere izhajajo vsak mesec, pesni slovanskih narodov, in sicer:

Knjiga I.	bode obsezala	pesni	češke	(del. I. št. 1.)
„ II.	„	„	moravske	(del. I. št. 2.)
„ III.	„	„	slovaške	(del. I. št. 3.)
„ IV.	„	„	poljske	(del. II.)
„ V.	„	„	velikoruske	(del. III. št. 1.)
„ VI.	„	„	maloruske	(del. III. št. 2.)
„ VII.	„	„	slovenske	(del. IV.)
„ VIII.	„	„	hrvatske	(del. V. št. 1.)
„ IX.	„	„	srbske	(del. V. št. 2.)
„ X.	„	„	lužičkosrbske	
			in bolgarske	(del. VI. in VII.)

Cena sešitku je v bukvarnicah po 40 kr., vezanemu v velinpapir pa 55 kr. Naročnikom se cena sešitka zniža na 30 kr., vez. 35 kr. Tudi se vsak sešitek posebe prodaje.

Za muzikalno vrednost tega izbornega dela nam je porok češki strokovnjak Ludvik Kuba. Harmonizacija njegova je dovršena, bogata. Samospeve jednako bogato spremlja, a vendar ne tako, da bi bilo igranje težavno. Pri samospelih, v katerih je napev združen z varijacijo, treba igrati melodijo „staccato“ zato, da se spozna. Priporočam to znamenito delo vsacemu, komur je pri srci krasna slovanska glasba.

Danilo Fajgelj.

K Miklošičevim spisom.

Trstenjakov spis o Miklošičevem literarnem delovanju v lanskem Letopisu Matice Slovenske je sicer jako obširen, a ni popoln, ker nobene Miklošičeve ocene v „Zeitschrift für österreichische Gymnasien“ ne omenja niti z jedno besedo. Hočem tedaj tukaj kratko navesti vse Miklošičeve recenzije v imenovanem zborniku, le o nekaterih važnejših bodem poročal malo obširneje.

I. V letniku 1850. nahajamo na strani 425—428 Miklošičevo oceno Janežičeve knjige: „Praktischer Unterricht in der slovenischen Sprache für Deutsche zum Schulgebrauche und Privatunterrichte“.

II. V letniku 1852. je priobčil Miklošič na strani 696—697. recenzijo Mitterutznerjevega spisa v programu Briksenskega gimnazija leta 1851: „Leichte Methode für Lateiner, italienisch zu lernen, oder Abstammung und Verwandtschaft der italienischen Sprache. Mit vorausgehenden Bemerkungen über den indogermanischen Stamm.“

III. V letniku 1853. je spisal Miklošič velezanimivo oceno knjige: „Fröhlich Rudolf A., Taschenwörterbuch der ilirischen und deutschen Sprache Wien, Alb. A. Wenedikt, 1853. 16. I. Erster oder ilirisch-deutscher Theil 570 S.“ Tukaj graja Miklošič najprej izraz ilirski jezik. Kajti, pravi, še zdaj ne vemo, kateri jezik nam je razumeti z ilirskim jezikom. Nekateri menijo srbski, hrvatski v današnji Hrvatski in novoslovenski; drugi zopet hočejo umeti z ilirskim jezikom samó srbsko in hrvatsko, tako da bi se namestu ilirskega jezika tudi lahko reklo srbo-hrvatsko, in tega mnenja je tudi učeni presojalec sam. Iz ilirskega slovarja naj bi bila tedaj izključena ne le prava slovenščina, ki se še danes tako imenuje, temveč tudi jezik prebivalcev današnje Hrvatske, ki govore slovenski in so se še pred dve sto leti imenovali Slovenci. Napačno je tedaj, da je vzel Fröhlich precejšno število slovenskih besed iz Drobničevega slovnika v svoj slovar; kajti če je vzel pisatelj izraz ilirski jezik v širšem pomenu, moral bi bil dosledno vzprejeti vse slovensko besedišče v slovník svoj. Tega bi pa Miklošič nikakor ne mogel odobravati, ker se slovenščina in srbo-hrvaščina i glede oblikoslovja i glede glasoslovja tako zelo razlikujeta, da ji moramo imeti po pravici kot dva različna, če tudi sorodna jezika. „Vem sicer,“ piše recenzent dalje, „da je mnogo takih ljudij, ki hočejo oba jezika sklopiti in spraviti na dan neko mešanico, katera ni niti Ilircu niti Slovincu po polnem razumljiva; pri tem jih vodi misel, da se s tem ustvari pismeni jezik, ki bode stal nad obema jezikoma; toda to je velika zmeta; pismeni jeziki nastajajo po mojem mnenju tako, da se jedno narečje zaradi literature, spisane v njem, udomači pri vsem ljudstvu, ki je združen z jednim jezikom; tako je nastal italjanski, francoski pismeni jezik, in ne drugače nemški. Zgoraj navedena fuzija je konfuzija in je zlasti v Slovincih učinila mnogo zla: meni vsaj so slovenski spisi šestnajstega stoletja, polni najhujših in po večini nepotrebnih germanizmov — da ne omenim Ravnikarjevih in Preširnovih spisov iz današnjih dnij — mnogo ljubši, nego nepravilna zmes slovenščine in ilirščine, ki se nahaja v najnovejših spisih toliko rojakov mojih. Tega se ve da ni kriv g. Fröhlich, kajti to zlo je bilo, predno še je izšla njegova knjiga; toda tudi on ni dovolj skrbno ločil tega, kar je po natori ločeno in bode k temu pripomogel, da bode še dalje babilonska zmešnjava. Jaz nimam ničesar proti temu, da se Slovenci tudi ilirščini uče, kadar so se temeljito priučili svojemu materinemu jeziku, temveč morem to le odobravati; toda jaz zahtevam, da pišejo, kadar pišejo, ali slovenski ali ilirski, kar je se ve da teže, nego privaditi se oni zmesi, ki je danes „moda“ in ki se mora gnusiti vsakemu količkaj slovnično izobraženemu človeku“. (Zdi se nam, kakor bi Miklo-

šič te zlate besede pisal danes, a ne pred tridesetimi leti! — Tudi o Stanislav Škrabec je v 4. zvezku letošnjega „Cvetja“ izpregovoril moško besedo zoper take — „panslaviste“. Ured.)

IV. V istem letniku na strani 388—400 ocena knjige: Svetoje evangelije po Ostromirovu spisku 6564 i 6565 lëtъ. Izdanije Vešteslava Ganky. Izdivenijemъ izdatelevymъ. Prazê 1853.

Tukaj Miklošič korenito ocenja Hankovo izdavo Ostromirovega evangelija, ostro graja pisatelja zaradi njegove nebržnosti in nevednosti. Konec te obširne in prezanimive razprave slôve tako: „Malokedaj se je pri izpremembah starega, sedaj skoraj osem sto let starega teksta ravnalo s tako nebržnostjo in nevednostjo, kakor v tej izdavi Ostromira. Da nam je dal izdajatelj kolikor mogoče vesten ponatis spomenika petrogradske izdave, bili bi mu vsi slavisti pri važnosti tega vira in pri dragosti in nepripravni opravi petrogradske izdaje hvalo dolžni; večja še bi bila naša hvaležnost, da je tekst kritično popravljen in da je pisatelj poprave temeljito in vestno opravičil. A kakeršna je sedaj knjiga, ne more imeti od nje koristi niti slavist, niti se more dati v roko začetniku, ki se hoče približati izvoru vsega pravega slovanskega jezikoslovja“.

V. V letniku 1856. čitamo njegovo oceno spisa W. J. Menzla, priobčenega v programu goriškega gimnazija leta 1855.: „Quo modo effici possit, ut linguis, quas vocant mortuas, latinae atque graecae, vita sanguisque redeat.“ Prvi del tega spisa, ki govori o latinščini, ocenil je Linker na strani 267—270, drugi del pa, ki govori o izgovarjanji grščine, ocenja Miklošič na str. 273—777, kjer se sklicuje na stare slovníčarje odločno upira Menzlovim nazorom, da je treba staro grščino tako izgovarjati, kakor govoré Novogrki. V tem zmislu se je izrekel že pred Miklošičem naš slavni rojak Jarnej Kopitar, temeljit znalec stare in nove grščine, proti prof. Hermannu Neidlingerju melškega gimnazija v „Wiener Jahrbücher“ VI. 1819. str. 123—153 in učeni mož je menil, da je s tem stvar dognana. Žal, da se je motil! Primeri Kopitarjevo avtobiografijo, natisneno v prvem zvezku po Miklošiči izdavane „Slawische Bibliothek“, Dunaj 1851: „Kopitar je že prva leta svojega bivanja na Dunaji v to uporabil, da bi občeval z Novogrki, Srbi, Vlahi in Albanci. Oboroženemu s temeljitimi filološkimi studijami proti nacionalnim predsodkom teh ljudij moglo je občevanje z njimi le koristiti, ne škodovati. Pri melškem profesorji Hermannu Neidlingerji pa menda tega ni bilo, ki se je dal izpreobrniti k reuchlinskemu izgovarjanju po Grkih, potujočih v Monakovo, in je o tem spravil leta 1814. v „Wiener Allgemeine Literaturzeitung“ površen sestavek, ki je jezil starega prof. Jahna. Kopitar je prevzel nalogo, da je dal v istem časniku možu pohlevne migljaje o slabosti njegove stvari. Neidlinger je dal natisniti proti

njemu v Göttingu knjigo: „Ueber unsere erasmische Aussprache.“ Kopitar jo je ocenil obširno v „Wiener Jahrbücher“ (VI. 1819. str. 123—153) in s tem je bila stvar, kakor se nadejem, za vedno končana.“

VI. V istem letniku na strani 286 kratka ocena o spisu Marka Vergeinerja v programu bolcanskega gimnazija: „Kurzer Unterricht über die neugriechische Sprache.“

VII. V letniku 1857. na strani 295—298. so naslednje Miklošičeve ocene: Sladovičevega spisa „Griechisch, Lateinisch und Slavisch in ihrer Wechselseitigkeit, priobčenega v programu senjskega gimnazija 1856.“

VIII. Razprave, katero je spisal Sava Ilič Dobroplodny v tretjem programu višjega gimnazija srbske pravoslavne občine v Karlovcih 1855: „O najbližjem sorodstvu slovanskega jezika z grškim.“

IX. O spisu Norbenta Bętkowskega v tretjem letnem poročilu male realke v Brodu: „Ueber die grammatischen Uneinigkeiten der polnischen Sprache.“

X. O spisu v programu v Banjski Bistrici: „Analogien anderer Sprachen zur griechischen Lautlehre.“

XI. O razpravi: Sui vari volgari della lingua illirica in Dalmazia. (VI. Programma dell' I. R. Ginnasio completo di prima classe 1856.)

XII. „Die rhätoladinischen Dialekte in Tirol und ihre Lautbezeichnung. (Abhandlung von Dr. F. J. Ch. Mitterutzner im vierten Programm des k. k. Gymnasiums zu Brixen 1856.)

XIII. Kratak odgovor na smešno obrambo, katero je priobčil direktor Menzel v programu goriškega gimnazija 1856: „Vorzüge der neugriechischen vor der erasmischen Aussprache.“

To so Miklošičeve kritike, katere sem zasledil v „Zeitschrift für österreichische Gymnasien“; morda kdo najde še kaj. „Več očíj več vidi.“

Andrej Kragelj.

Slovenski glasnik.

Pogled na cerkveno književnost slovensko l. 1883. Akoravno je „Lj. Zvon“ lani že zabeležil več knjig, ki spadajo v strogo cerkveno slovstvo, bodi si zaradi svojega zgolj nabožnega, bodi si bogoslovno-znanstvenega obsega, vendar mi bodi dopuščeno v naslednjih vrsticah zaradi celote in spopolnjenja slovenske bibliografije tudi sledeče črtice navesti:

1. Zgodnja Danica. Katolišk cerkven list. XXXVI. tečaj. V Ljublj. 1883. 4°. Urednik: Luka Jeran. Ta cerkveni, po prezgodaj umrlem knezovladiki dr. Pogačarji ustanovljen list je v dolgi vrsti letnikov svojih narodu slovenskemu obilno koristil. Svoji nalogi je tudi lani zvest ostal in je objavil mnogo dobrega blaga. Kar se jezika tiče, utegne biti med slovenskimi listi, izvzimiš nekoliko čudnih smešnih izrazov v svarilih in karanjih sedanjega izprijenega sveta, katerim se pa vendar ne more odrekati, da so jim korenike poganjale „v rovtarskih Atenah“, v

obče jako čist, in marsikateri jezikoslovec najde lahko v „Danici“ dovolj orehov in lešnikov, ne samó „roč in kopriv“. — Kar se tiče vsebine, imajo mnogi „spisi“, kakor jih letnikovo „Kazalo“ razvrščuje, stalno vrednost. Med temi osobito „Izgledi bogoljubnih otrok“, . . . o katerih pozneje. „Svetloba — luč“ nam razodeva pisatelja g. Matijo Silo, kateri je, kakor na zgodovinskem, tako tudi na bogoslovno-znanstvenem polji doma. Njegova marljivost, s katero bučeli jednako zdaj v bogoslovni, zdaj v modroslovni, zdaj zopet v prirodoznanski ali zgodovinski stroki nabere primerne gradiva ter ga čitateljem ponuja kot sladek med, je res občudovanja vredna. Ako bi kedaj prišlo do znanstvenega teologičnega lista (o katerem se je že tu in tam toliko govorilo — a nič storilo), bil bi g. župnik Sila lahko jeden najboljših sodelavcev. — „Ogled in dopisi“ imajo, kakor je že v naravi sami, le bolj istodobno vrednost. „Pesni“ Daničine, le nekatere izvimši, zdaj več ne dosežajo onih v prejšnjih letnikih. Mnoge so zgolj verzificirana proza s slabo ali celó z nobeno rimo; tu in tam zgolj prevodi, pa brez naznačenja dotičnega izvirnika, v čemer se v Slovencih čestokrat greši. — Obžalovati je, da je tudi „Kazalo“ zeló nepraktično osnovano, ker ni nič drugega, kakor prepis naslovov v vsakem listu. Ako hoče kdo kako stvarino poiskati, mora prej prebrati celo stran in morda je še ne dobi. Tvarinsko-abeecedno kazalo bi bolj ugajalo

2. „Slovenski Prijatelj“. V Celovci 1883. vel 8°, str 556. XXXII. tečaj. Urednik in založnik Andrej Einšpieler, knezoškof. duh. svetovalec, katehet in učitelj na c. k. višji realki v C. — Ta homiletiški list, ki je s koncem l. 1883. nehal, bil je izključno namenjen slovenski duhovščini kot kašipot v njenem delokrogu cerkvenega govornišva. Izobraženi laiki si morebiti še niti ne domišljujejo, koliko je vplival ta list na domoljubno zavednost in razvoj slovenskega jezika. Ko domača duhovščina še ni imela takega časnika, tedaj je v svojih cerkvenih govorih le preveč nemškovala, vzgojena se ve v nemškem duhu. Pomočkov za izdelavo homilij v domačem jeziku je imela silno malo, zato se je ukvarjala s pustimi frazami, katerih kar mrgoli v nemških homiletih, in tako se je zasejalo v naš narod tudi dokaj germanizmov, ki so pri starejših ljudeh še zdaj ukoreninjani in se bodo pogubili še le z njih smrtjo. A ta list je začel v domačem duhu jedernate, logično-izvedene govore v čisti materinščini objavljati in nemško vzgojeni duhovščini kazati, kako naj v cerkvi in šoli z ljudmi govori po domače. Tako so se nemškovalni izrazi in stavki polagoma opuščali, lepe, dobre domače besede se uvajale in ljudje so se zmerom bolj privajali novim besedam za iste pojme. Med mladino se zdaj — vsaj upamo — po vsej širni Sloveniji verske resnice pravilno molijo. Tu in tam so župljani sami spoznavali, da ta ali oni „gospod“ — akoravno jo malo po „hrvaško“ zavijajo (v čemer nevedé zaznamenujejo ravno čisto slovenščino) — lepše in bolj po naše govoré s prižnice, kakor so pa „ranjki gospod“. — Na mejah slovenskih dežel je prižnica s katehizovanjem jedini branitelj — naše narodnosti, dokler ne dobimo tudi ondu narodnih šol. Na Koroškem in sploh ob nemški meji je menda le še tu prostor za slovenski jezik. In če je morda na takih župnijah duhovnik, ki ni rodóm Slovenec, ali celó nasproten našim težnjam, oznanoval je po „Slov. Prijatlu“ vendar v dostojni obliki vernikom božjo besedo. Le vprašaj naše narodne duhovnike, možé, ki stojé v 40 in 50 letih, kje so se naučili slovenščino gladko govoriti in pisati, odgovoré ti, da iz „Prijatla“. In koliko so v stanu duhovniki pri zvrševanju svojega posla pokvariti jezik, ako krenejo na napačno pot, znano je iz zgodovine, pa tudi iz motrenja stvari same. — Če še poleg tega omenimo, da se je pri raznih cerkveno-domovinskih slavnostih (n. pr. Ciril-Methodovih, Mohor-

jevih . . .) poleg ljubezni do sv. vere in kat. cerkve netila tudi ljubezen do ožje in širje domovine naše in do mile materinščine, potem še le najdemo tisti vir, iz katerega se je v srca priprostitih seljanov izlil oni domovinski čut in narodni ponos, katerega niso mogli podreti najhujši viharji naših sovragov. Ako bi naše ljudstvo ne imelo te podlage, iskra narodnosti bi ne bila tako hitro zanetila in vnela plamena domovinske zavesti; in delovanje zgolj posvetnih domoljubov bi bilo dolgo ostalo Sisifovo delo. — Bodimo torej pravični in zdaj ob zvršetku tudi z jezikoslovnega stališča „Sl. Prijatelju“ položimo na glavo zimzelenov venec, kajti njegovo delo ni in ne bo vénilo.

V teh dolgih letih je prinesel „Prijatelj“ — kakor spričuje na konci za vse tečaje od 1856—1882 (1883 ima ga posebej) pridejano, 68 stranij obsežajoče „Kazalo“ — veliko homiletiškega blaga, različnega po vsebini, kakor po obliki. Tehtnost spisov ravná se večinoma po dobi pisateljev. Res bi mnogo zdelkov boljše bilo ostalo nenatisnenih, sosebno če se še le po smrti pisateljevi objavljajo; a vendar moramo priznati, da velika večina je dobra, rabljiva. Kolikor jih je nam prišlo pred oči iz starejših letnikov, zdé se nam najboljše pridige Fil. Jak. Kafola, ki je bil jeden najvzlednejših cerkvenih govornikov slovenskih. Njegovi ogori, posebno priložnostni, niso le polni versko-cerkvenega duha, ampak tudi prešineni z domovinsko ljubeznijo in z narodnim ponosom, ko za olepsavo in živahnost sezajo v domačo zgodovino, na jedno stran opisujú njeno žalostno, temno lice naših sprednikov, še bivših paganov, na drugo pa svetlo krščansko dobo ali verski cvet slovenske dežele, in tako vernike v nemaje za pravo krepost in krščansko čednost. Zdi se nam, da jo je ta slavni mož primerno pogodil; in bilo bi želeti, da bi ga tudi v sedanjih dneh posnemali slovenski homileti. —

Veliko pisateljev, o katerih dosedanje slovstvene zgodovine naše molčé, prikazalo se je v „Prijatlu“. Dokaj jih je brezimnih, nekaj s tvrdkami, in malo podpisanih. Razven Andreja Einšpielerja se nahajajo imena: Filip Kafol, Janez Globočnik, Ivan Škofic, A. Ankerst, Jožef in Janez Rozman, celó V. Wiery, Fr. Cvetko, M. Torkar, J. Volčič, Stef. Kandut, S. Gaberc, Gregor Jakelj, Fr. Rup, L. Ferčnik, T. Mraz, J. Ažman, Ant. Žlogar, Tomo Zupan, M. Lendovšek, Florijan Isop, Peter Vozel, Andrej Kajtna, Marko Vales, dr. Alojzij Cigoj itd. To so samó nekatera imena, ki sem jih zapazil v tem ali onem letniku. A veliko je še drugih, ki so znana jedino uredniku. Javno bi smel tu izraziti mnogih gg. željo, naj bi vredni g. starina koroški, prof. Einšpieler blagovolil spisati slovstveno zgodovino slovenske homiletike, ker menda nobeden drug gospod razmer tako na tanko ne pozna, kakor on. Ali če njemu zaradi opešanih očíj, kakor je v zadnjem listu omenil, to ni več mogoče, naj iz domovinske ljubavi pripomore k temu delu kakemu drugemu, morebiti č. g. L. Ferčniku ali g. M. Torkarju, da bi se tudi od te strani pojasnila naša slovstvena povestnica. „Duhovni Pastir“ bi s takim slovstveno-zgodovinskim sestavkom postavil lep pa hvaležen spominek svojemu spredniku.

3. Govorčé o „Slov. Prijatlu“ ne smem zamolčati njegovih prilog, tem menj, ker še zdaj, kolikor mi je znano, v nobenih bibliografičnih zaznamkih kot celota niso omenjene. Bojda že od l. 1863. je prinašal po jedno ali več pol „Razlaganja kršč. kat. nauka“, katero je bilo l. 1876. dokončano. To obširno delo obseza 8 debelih zvezkov, nekateri imajo čez 1000 stranij. Par prvih zvezkov je spisal čez vse marljivi, občeznani slovenski domoljub Ivan Škofic, ki je l. 1871. umrl župnik v Suhoru pri Metliki, druge pa njegov pobratim, duhovni svetnik

g. Ivan Volčič, sedanji župnik v Šmarjeti na Dolenjskem, po svojih mnogobrojnih spisih obče znan slovenskemu svetu. Ko je bilo to „Razlaganje kršanskega katoškega nauka — Spisal po družih spisih duhoven ljubljanske škofije. V Celovci 1876 (zadnji zvezek). Tiskarnica družbe sv. Mohora v C. vel. 8°, str. 1273 (zad. zv.) s „splošnim obsegom in kazalom vse tvarine kerš. nauka“ str. 12“ — dokončano, začele so zopet izhajati kot priloga:

4. „Šolske katekeze za pervence“. Spisal Tomaž Mraz, župnik v Vuhredu, lavantinske škofije. Ta knjiga je bila l. 1878. v tiskarni družbe sv. Mohorja v C. dovršena. Obseza 240 strani v vel. 8°. Te priloge je bibliografija slovenska v Matičinih letopisih tu in tam sicer omenjala, a kot celot jih ne najdem zaznamenovanih.

5. Précej na to pa je z l. 1878. izhajala „Razlaga srednjega in največjega šolskega katekizma. Spisal Tomaž Mraz, nadžupnik in dekan. 1883. Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovci. Vel. 8°, str. 1036.“

Kar je bil „Prijatelj“ sam na sebi slovenskim homiletom, to in še več utegne biti ta obojna praktična kateketika slovenskim kateketom. Koliko dobrega in koristnega gradiva so omenjene knjige prinesle, to bodo gg. homileti in kateketi sami vedeli najbolje presoditi. Po nekaterih oddelkih, katere sem v teh „šolskih katekezah“ pregledal, smem se o tem, v bogoslovni književnosti epohalnem delu, pohvalno izraziti. Kaj tako sistematično dovršenega pri tako nedostatnih slovenskih virih, (katerih inojezičnih se je pisatelj posluževal, ni povedano), kar na hip ni bilo pričakovati. Občudovati se morata izredna marljivost in vztrajnost č. g. pisatelja Tom. Mraza, kakor tudi njegovi opomini in kažipoti učitelju, ki so tu in tam v knjigi pridejani; kaj lepo pa se podajo kratke sentence, katere uprav v Slomškovem duhu — če tudi ne vselej pravilno rimane — prideva vsaki razlagani resnici (n. pr.: Z Bogom začni vsako delo — pa bo dober tek imelo; — Bog vse vidi in vse ve, — greh se delati ne sme; — Kdor starše ljubi in spoštuje, — Bogú, ljudem se prikupuje; — Pregrehi ničesar ne smeš privoliti, — če nočeš si duše in trupla zgubiti; i. t. d.) — sploh vse razodeva v čislanjem pisatelji izvrstnega pedagoga, odličnega kateketa slovenskega.

Jezik je v „Prijatlu“, kakor v katekezah, v obče pravilen in po teku let tudi vedno čistejši; krajevne razmere so vplivale na mnoge pisatelje, n. pr. znani Fr. Cvetko piše v prav jedernatem vzhodno-štajarskem narečju, v njegovih zdelkih je vse polno menj znanih izrazov, ki bi se pri pridigah na Kranjskem z vspehom teže rabili. Ako niso ti izrazi že v Cafovi in drugih štajarskih zbirkah zapisani, ne bi škodovalo izpisati jih za bodoči slovensko-nemški slovar, ki ima biti zvesto zrcalo vsečiherne slovenščine. — Vender bi bilo želeti, da bi se v takih knjigah, ki služijo izobraženemu duhovstvu, nemškovalni izrazi, n. pr. grevenga, brumen, žegen, ter jednaki, odslej po polnem izpuščali, ker se jih homilet in kateket itak lahko poslužuje, in če jih parkrat rabi v boljše razumljenje pri svojih poslušalcih, naj se jih pozneje v javnem govoru ogiblje, saj se ljudje dobrega sinonima za isti pojem hitro privadijo. Ako slednjič še omenim, da je v „Prijatlu“, „Keršč. nauku“ in „Katekezah“ veliko dobrih izrazov za dogmatično, moralno, cerkvenopravno itd. tvarino, ki utegnejo splošno obveljati, povedal sem ob jednem, da je tu nagromadenega dokaj gradiva za bodočo teologiško terminologijo, ki nam je v večji razvoj naše bogoslovne književnosti tudi zelo potrebna. — Iz vsega tega razvidimo, kako velike zasluge ima slavní Andrej Einšpieler za to stroko našega slovstva in koliko hvale mu je dolžna slovenska duhovščina.

(Dalje prihodnjič.)

„Sledovi slovenskega prava.“ Spisal Janko Babnik, Letopis Matice Slovenske 1883/4, str. 64—95. Gospod pisatelj se je zatopil v našo preteklost ter si iz nje izbral interesanten predmet — pravo naših pradedov. Na podlagi raznih virov dokazuje, da smo imeli Slovenci, dokler smo bili še svobodni, svoje pravo, katero je bilo v najstarejših časih običajno. Dokler je bil Slovenec gospodar na svoji zemlji, sodili so ga domačini po slovenskem pravu; ko pa ga je podjarmil tuj, mogočen narod, kateri ni spoštoval njegovih narodnih svetinj, tedaj so pokopali s slovensko svobodo tudi slovensko pravo. Tujec je Slovincem sodil po svojem pravu, slovensko pravo ni veljalo zanj. In tako so v teku stoletij izginjali pravni običaji slovenski, ostali so le sledovi — sledovi nekdanjega prava in pravne zavesti slovenskega naroda. — Da so imeli Slovenci svoje pravo, dokazuje pisatelj s tem, da so Nemci razločevali „testes tracti per aures“ in „testes slauenicae institutionis“. Drug važen argument je ta, da Madjari še dan danes rabijo pravne termine, katere so si prilastili od Slovencev in sklep je po polnem naraven, da so Slovenci gotovo imeli svoje pravo, ker so poznali pravne termine. — Stari Slovenci niso poznali nobene razlike stanú, sužnjev niso imeli; še le, ko so prišli z družimi narodi v dotiko, smatrali so vojne ujetnike za sužnje. Živeli so v zadrugah; v tem mnenji podpira g. pisatelja to, da se še dan danes nahajajo sledovi zadrug kakor v Zagorcih, ki so etnografično Slovenci, med benečanskimi Slovenci pa so se še neki dan danes ohranile. Tudi tako zване „Gemeinhausereien v Windisch-Matrei“ na Tirolskem spominajo nas na zadruge. Iz zadruge se je razvila župa, nje načelnik je župan, kateri je bil v najstarejšem času sodnik, svečenik in načelnik v vojski. Sodišče je bilo sestavljeno iz 12 sodnikov, predsedoval mu je župan. Županska sodišča, katera tu navaja g. pisatelj, ohranila so se jako dolgo, sosebno na Kranjskem. Kakor Dimitz piše (Das Landschranngericht in Laibach, str. 232 i nasl.), ohranila so se skoraj do začetka 16. stoletja. Ko so Karolingi podjarmili Kranjsko, ustvarili so sicer grofovška in dvorna sodišča, vendar so še mimo njih obstajala županska. Znano je, da je l. 1338. izdal vojvoda Albreht II. nekak pravni red, iz katerega je potem navstal novi pravni red, tako zvana „Schrannenordnung“ l. 1564. To sodišče, (Landschranngericht, forum nobilium), katero se je ustvarilo na podlagi tega pravnega reda, zborovalo je ob gotovem času v Ljubljani v deželni hiši. Predsedoval mu je deželni glavar. Temu sodišču so bili podvrženi vsi stanovi. Nekateri zunaj dežele bivajoči plemenitaši odkupili so se, da jim ni bilo treba pred to sodišče hoditi. L. 1374. dal je Albrecht III., kakor nam v omenjenem spisu Dimitz poroča, plemenitašem Slovenske Krajine, Istrije in Metlike dovoljenje, da smejo imeti svoje sodišče ter ne spadajo potem pod ljubljansko sodišče. V tem sodišči plemenitašev (der Edeln) Slovenske Krajine, Metlike in Istrije zasleduje Dimitz župansko sodišče. Ta privilegij je Slovenski Krajini vzel cesar Maks I., Istriji pa Ferdinand I. in podvrženi so bili zopet ljubljanskemu sodišču. — Jako zanimivo je, kar poroča g. Babnik o županskih sodiščih in njega prisednikih, katerim je pri glasovanji jako dobro služil rovaš. Slovenci so se v teku časa seznanili z državnimi formami družih, sosebno nemških narodov ter si te forme prestvarjali po svoje, kakor jim je baš ugajalo. Tako so si vzeli od tujcev izraze kralj, cesar, knez in oblasti določili nositeljem teh imen. O slovenskih vladarjih nam je jako malo znano, a kar je, to je velike važnosti za našo zgodovino. Tako n. pr. vemo, kako so slovenske kneze ustanavljali na Koroškem, kateri obred nam je do dobrega ohranila zgodovina. Koncem svojega spisa slika nam pisatelj dobo, ko je Slovenec postal tujec na svoji zemlji. Ko so ležali na tleh slovenstva stebri stari, izumiralo je vedno bolj in bolj

domače pravo, Nemci so ga skušali nadomestiti s svojim, kar se jim je večinoma posrečilo, ostalo je le še nekaj pravnih običajev, ki so se nam ohranili do današnjega dne, pač le nekoliko kamenov od nekdanjega krasnega poslopja.

Ta spis, ki je stal g. pisatelja mnogo truda in temeljitih študij, iznenadil nas je jako prijetno, sosebno ker je to delo prvo, katero moremo na tem polji zabeležiti. Pisatelj nas je hotel s tem interesantnim spisom opozoriti na to, naj zapisujemo pridno in vestno pravne običaje še dan danes živeče v Slovencih, drugače se nam izgubijo še ti zadnji sledovi našega prava. Želeti je, da bi se slovenska inteligenca nekoliko bolj zanimala za te naše narodne svetinje, kakor se je doslej. Vzglede nam naj bodo v tem obziru drugi slovanski narode, kateri so na tem polji že mnogo dosegli.

Gospodu pisatelju pa se iz vsega srca zahvaljujemo za to izvrstno delo, katero je s posebnim zanimanjem bral vsak, kdor se le nekoliko briga za preteklost naroda svojega!

A. Hudovernik.

Najnovejši koroški zgodovinar prof. Aelschker (Jelškar?) je tako natančen, da na str. 721. svoje „Geschichte Kärntens“ piše o nekem ljubljanskem škofu na početku XVI. stoletja z imenom „Christoph Rauscher“. — Saj mu ime Rauscher, Rauber vendar ni dišalo preveč slovenski, čeravno vemo, da se on v svoji zgodovini skrbno ogiblje vsega, kar bi spominalo slovenstva na Koroškem.

Opozarjamo naše čitatelje na „Specialrepertorium“ vseh krajev, sel in sosesk po Avstrijskem, ki ga izdaja centralna statistična komisija pri Hölderju na Dunaji. V njem so prebivalci pojedinih krajev natanko razloženi po veri in narodnosti. Zvezki Štajerske, Koroške in Kranjske pisani so v obeh „deželnih“ jeziki, krajevna imena zabeležena so menda po najpravilnejši slovenski obliki. Opomina vredno je, da zadnji imenovanih zvezkov piše dosledno *Krajsko* in ne *Kranjsko*.

Srbsko učeno društvo je našega rojaka, profesorja Mat. Valjavca v Zagrebu, imenovalo za svojega dopisujočega člana. — Srbski kralj je slavnoznanemu skladatelju Slovcu Davorinu Jenku podelil red svetega Save.

Srbska književnost. Nedavno je izdal v Belem gradu Milorad P. Šapčanin zbirko pesnij: *Žubori i vihori*, str. IV + 288. Šapčanin je bil do sedaj znan posebno po svojih pedagoških delih; spisal je tudi več prelepih pripovedek, med katerimi zavzema prvo mesto historična povest „Hasan Aga“; kritiki ga prištevajo prvim srbskim pripovednikom. Pesni je sicer tudi pel, ali bile so objavljene po raznih časopisih. Zdaj je te „raztresene ude“ svoje zbral in jih podal v imenovani zbirki, s katero je stopil na stran Branku Radičeviću, Jakšiću, Zmaju Jovanoviću, Puciću . . . Posebno lepe so „Danici“ (sestri svoji), „Otadžbini“, „Materi“, „Slepac“, „Na groblju svetog Marka“ in cikla „Božić“ (12 pesnij) pa „Izlet u selo“ ter druge. Posebne omembe je vreden sprev „Nevesta Ljutice Bogdana“, ki je bil poprej tiskan v „Letopisu Matice Srpske“. Dr. Milan Savić in Filip Obrknežević, katera sta to pesen presojala, poročata: „Pesma je puna krasnih momenata, karakteri su sigurno i plastično nacrtani, a ansambl je, ma i romantičan, ipak na prirodan način izveden, bez fantastičkih dodataka i nemogućne garniture. Celu pesmu provejava zaisto lepa pesnička zamisao, sa spretnim sporednim dogajajima, markiranim zapletom i sa onim tragičnim duhom, koji je prava esencija takvih epskih pesama . . . Nevesta Ljutice Bogdana, prava je pesma, koju je spevao pravi pesnik“. Jezik Milorada Šapčanina je tako lep in čist, kakor malokaterega srbskega pesnika. — Omeniti nam je tudi nekaj novih igrokazov. Milovan Gji. Glišić je izdal igro „Dva cvančika“, katera se je z uspehom že igrala v na-

rodnem gledališču v Belem Gradu. Tam so se predstavljale razven rečene igre lani še te-le originalne stvari: „Kraljica Jakvinta“, drama Dragutina I Ilića; „Mika praktikant“, gluma, in „Kolera“, šaljiva igra, obe iz peresa Dragomira Brzaka; „Podvala“, komedija Glišićeva in šaljiva igra Koste Kostića: „Nije sve zlato što se sija.“ V narodnem gledališču srbskem v Novem Sadu se je predstavljala z velikim vspedom historična tragedija nadarjenega pesnika Mite Popovića: „Stevan, poslednji bosanski kralj.“ Še večji vspah je na istem odru imela tragedija „Pera Segedinac“, katero je spisal dr. Laza Kostić. Ali smela se je igrati le dvakrat, tretjič jo je policija že prepovedala. V istem gledališču videla se je nedavno šaljiva igra „Provodadžije“, za katero je pisatelj Milan Savić dobil od „Matice Srpske“ razpisano nagrado 200 goldinarjev. Repertoar srbskega gledališča v Novem Sadu obogatil je tudi Kosta Radulović s svojo šaljivo igro „Udatba pomoranju“. — „Narodna biblioteka braće Jovanovića“ pomnožila se je zopet za nekaj zvezkov, kateri se po 16 novč. dobivajo pri založnikih v Pančevu. Zvezek 75. obsega Jovana Popovića tragedijo v 5 dejanjih z naslovom „Lahan“; 76. pa prinaša prelogo Goethejevega „Egmonta“ od A. Sandića; 77. zvezek ima XVII. oddelek del Dositeja Obradovića, 78. pa Lermontovelj roman „Junak našega časa“ v prelogi Gjorgja Popovića. — V Dubrovniku izdaja knjigar Dragutin Pretner tudi svojo „Narodno biblioteko“, ali z latinico tiskano. XV. zvezek obseza tragedijo „Jan Hus“, katero je l. 1879. napisal bil znani srbski pesnik Matija Ban; on izvrstne svoje proizvode objavlja v „Slovincu“. Za knjigo je plačati 60 novč. Kakor čujemo, prelaga se že na češki jezik. — XVI. zvezek te biblijoteke pa obseza: Narodne humoristične gatalice i varalice, skupio jih po Boki Kotorjskoj, Crnojgori, Dalmaciji a najviše po Hercegovini Vuk vitez Vrčević. Cena 40 novč. — Stvari Vuka Vrčevića so tako izvrstne po vsebini ne menj, kakor le po lepem hercegovskem narečju. da jim ni treba nobenega priporočila. — Mita Živković je počel v Belem Gradu izdajati zbrane svoje povesti: Pripovetke. Do sedaj je izšel prvi zvezek. — Braća M. Popovići v Novem Sadu sta izdala nedavno, nadaljevaje svoje izdaje cenih zbirk narodnim pesnim, dva nova zvezka (po 15 novč.); v prvem se opeva „Kralj Miljutin“, v drugem pa „srpski junaci u narodnim pesmama“. — Povémo naj še, da je z novim letom počelo izhajati več časopisov. V Belem Gradu izdaja J. Ilijić „Preodnicu“, kateri stoji na leto 6 gl. ter je namenjen umetnosti, zabavi in pouku. Izhaja po dvakrat na mesec. — Gjorgje Rajković izdaje v Novem sadu „Glas istine“, list za duhovne govore, životopise in starine. Gaslo listu je „vera in morala“. — Na Cetinji je obnovil Jovan Pavlović „Crnogorko“, list za književnost in zabavo. Izhaja vsak četrtek in stoji 6 gld. — V Zagrebu ureja od novega leta Dušan Rogić književno-zabavni časopis „Srpski zabavnik“, na leto stoji 4 gld. in izhaja 5., 15. in 25. vsakega meseca. — „Primorac“, katerega je proti koncu lanskega leta začela izdajati na Dunaji srbska mladež iz Dalmacije, ustavil je svoje izhajanje zaradi slabe materijalne podpore. — Znani pisatelj M. Gj. Miličević, kateri si je s svojim „Zimujim večerima“ pridobil slave in pripoznanja tudi zunaj svoje domovine, izdal je v drugi izdaji svoje učeno delo „Kneževina Srbija“, katero nam podaja o tej deželi premnogo geografskih, etnografskih in arheoloških podrobnostij. Ker se je od l. 1876. Srbija nekoliko povečala, izdal je v popravljeni obliki Miličević svoje delo na novo pod naslovom „Kraljevina Srbija“. Knjiga ima 485 stranij in geografsko karto; v njej se na novo opisujejo „novi krajevi“ s štirimi upravnimi okraji: niškem, pirotskim, vranjskem in topličkem. — Minister Novaković je sestavil knjižico, katero bo gotovo tudi učni-

telje slovenščine na naših srednjih šolah zanimala. Glasi se: „Gramatika staroga slovenskoga jezika za srednje škole kraljevine Srbije.“ V Belem Gradu, 8°, s 163 stranmi. — Zadnji čas je pač, da se tudi za naše šole poskrbi dobra slovnica staroslovenskega jezika; kajti Marnova ni niti dovolj zanesljiva, niti praktična; s takimi učili se mladini vtepa v glavo, ako se je sploh prime, — le sovraštvo in nastor do prekrasnega jezika, katerega gojiti je med vsemi Slovani pač najbolj naša dolžnost.

III.

Poljska književnost. V knjižnici knezov Osolinskih, ki hrani v sebi mnogo zakladov poljske slovesnosti, našli so več do sedaj nepoznanih del Julija Slowackega, katera se bode v posebnem zvezku pridejala novi izdaji njegovih del, ki se ravnokar pripravlja. — Nestor poljskih pisateljev, J. J. Kraszewski je izdal pred nekaj meseci zbirko povesti pod naslovom „Mozaika“. V „biblioteki najboljših del evropskih slovesnostij“ izide še letos izdaja „Izbranih del Josipa Ignaca Kraszewskega“, ki bo obsezala njegova najboljša pripovedna dela, estetične, zgodovinske in socijalne razprave. Dasi je ubogi starček zaprt, vendar mu je duh vedno čil. Sedaj piše povesti za več poljskih listov; v „Biesiadi literacki“ izhaja njegov novi roman „Bez butów“ (črevljev), v „Tygodniku illustrowanem“ roman v dveh zvezkih: „Od kolebki až do grobu“ (Od zibel do groba), v „Klosih“ pa povest „Psia wiara“ (Pasja vera), katera nam slika sedanje življenje na Volinjskem. —

Ne v Ameriko! Povest Slovincem v pouk po resničnih dogodbah sestavil in spisal Jakob Alešovec. Založil pisatelj. Tisk J. Blaznikovih naslednikov v Ljubljani 1884, 8, 231 str. Odkrito moramo povedati, da nam še nobena povest iz Aleševčevega peresa ni tako ugajala, kakor ta. Sicer se jej tako z jezikovnega, kakor s tehničnega in estetičnega stališča dá marsikaj očitati, a pisatelj žalostne dogodbe in britke izkušnje slovenskih izseljencev v Ameriki pripoveduje tako živo in mikavno, da čitatelj o splošnji zanimivosti lahko pozabi vse hibe. Posebno hvale vredna je pa patriotična tendenca Aleševčeve knjige, ki narod slovenski z živimi vzgledi sviri pred boleznijo izseljevanja, katera se po nekaterih krajih vedno nevarneje prijema Slovencev. Ozdravljen bode, kdor to knjigo prebere. Zato jej želimo mnogo kupcev in bralcev zlasti med priprostim narodom. Prodaja jo pisatelj Jakob Alešovec v Ljubljani, Ključarske ulice št. 3. Veseli nas tudi, da pri Blaznikovi tiskarni opazujemo gledé tiska in papirja poseben napredek.

Popravek. Zagrebški naš dopisnik pripoveduje v svojem VIII. pismu iz Zagreba („Ljublj. Zvon“ IV, 227), da je ondotna Sokolova dvorana „električno“ razsvetljena. Prijatelj Spectabilis se v Slovenskem Narodu (1884, 87) spotika ob to poročilo ter pravi, da ima Sokolova dvorana „le plinove luči“. Da opravičimo svojega posebno točnega in vestnega poročevalca, moramo povedati, da smo njegovo VIII. pismo iz Zagreba prejeli še meseca januarija t. l.; takrat je bila pa dognana stvar, da se dvorana električno razsvetli v štirinajstih dneh, tedaj prej nego VIII. pismo ugleda svet. Ali med tem, ko je pismo ležalo v urednikovi miznici, zakasnilo se je delo in zatorej so provizorično za letos uvedli plin. Do jeseni bode električna svečava gotova! Sicer nas pa veseli, da g. Spectabilis naš list tako pazno čita.

„Ljubljanski Zvon“

Izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji: celo leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30. četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamični zvezki se oddajejo po 40 kr.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: Fr. Levce. Uredništvo in upravnništvo v Novih ulicah 5.

Tiska „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.